

Riksdagens protokoll

1994/95:25

Fredagen den 18 november

Kl. 9.00 – 11.23

Protokoll
1994/95:25

1 § Svar på interpellation 1994/95:19 om onödiga företagskonkurser

Svar på interpellationer

Anf. 1 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Agne Hansson har ställt ett antal frågor till mig rörande konkursinstitutet och förmånsrättsordningen.

Den första frågan han ställer är vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att undvika onödiga och konstruerade konkurser. Han frågar för det andra om jag kommer att vidta några åtgärder för att ändra förmånsrätten vid konkurser och för det tredje om jag i så fall kommer att initiera en beredning med uppgift att skyndsamt belysa dessa frågor med inriktning på ett förslag under 1995.

På den första och den tredje frågan vill jag svara följande.

En åtgärd som är nära förestående avser en proposition om en ny lag om företagsrekonstruktion. Propositionen skall grundas på ett förslag som Insolvensutredningen lämnade för snart två år sedan. Genom den föreslagna lagen ges ett instrument att rekonstruera företag med ekonomiska problem, utan att de skall behöva försättas i konkurs.

Jag vill dessutom tillägga följande i denna del av mitt svar.

Konkursinstitutet har en viktig plats i en fungerande marknadsekonomi. Verksamheter som inte är bärkraftiga skall kunna avvecklas under ordnade former. Att så kan ske är inte "onödigt" utan tvärtom nödvändigt. Den nuvarande utformningen av konkurslagstiftningen fyller den funktionen mycket väl. Detta till trots kan lagstiftningen inom området givetvis förbättras. Inom Justitiedepartementet pågår olika projekt med sådan inriktning. I de fall det är fråga om en i grunden livskraftig verksamhet som på sikt kan uppnå lönsamhet är konkurserna inte alltid ett tillfredsställande alternativ. Denna brist är det meningen att det kommande förslaget till lag om företagsrekonstruktion skall bota.

En annan sak är att konkursinstitutet ibland missbrukas och används som ett led i planerad ekonomisk brottslighet. Detta måste bekämpas på alla fronter. Det kan ske genom att man ger möjligheter till en effektivare konkursutredning, effektivare polis- och åklagarinsatser och effektivare skatterevision. Jag kan försäkra Agne Hansson om att den nuvarande regeringen och jag som justitieminister kommer att ägna dessa frågor den största uppmärksamhet och att Agne Hansson under

den nuvarande mandatperioden kommer att få se ett antal regeringsförslag inom dessa områden.

Jag övergår så till den andra frågan som ställs, nämligen den om jag kommer att vidta åtgärder för att ändra förmånsrätten vid konkurser.

Insolvensutredningen föreslog i sitt slutbetänkande dels att det s.k. skatteprivilegiet, dvs. statens förmånsrätt i konkurs för skatte- och avgiftsfordringar, skulle avskaffas, dels att en mycket framskjuten förmånsrätt skulle ges för s.k. produktiv lön, dvs. sådan lön som intjänats under eller kort tid före en konkurs. I den remiss som sedan överlämnades till Lagrådet fanns dessa förslag inte med. För närvarande pågår inom Justitiedepartementet slutlig beredning av ärendet, med sikte på att – som jag nyss nämnde – regeringen inom kort skall kunna överlämna en proposition till riksdagen. Jag vill inte föregripa regeringens ställningstaganden i den kommande propositionen genom att ge något mer bestämt svar i denna del.

Anf. 2 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min interpellation. Tyvärr var det inte särdeles konkret.

För det första tror jag att vi för tydlighetens skull måste klara ut om vi är överens om att det finns ett konkursmissbruk eller inte. Vi måste också klara ut om vi är överens om att ett missbruk bör stävjas genom en förändrad konkurslagstiftning. Är vi överens om detta?

Från Centerns sida menar vi att konkurslagstiftningen måste skärpas. Det faktum att konkurserna totalt sett just nu inte ökar innebär inte att problemet med missbruket av konkursinstitutet är ur världen. Det finns stora regionala skillnader härvidlag. Antalet konkurser ökar t.ex. fortfarande i mitt eget hemlän Kalmar.

För det andra är det häpnadsväckande att justitieministern ser konkurserna och konkursinstitutet som det nödvändiga och naturliga sättet att avveckla en verksamhet som inte är bärkraftig. Enligt min uppfattning är varje konkurs som följer på en icke bärig verksamhet en i grunden onödig företeelse. En seriös företagare bör naturligtvis ha ett sådant grepp över sin verksamhet att vederbörande på ett tidigt stadium kan avveckla en verksamhet som inte är bärig utan att tillgripa just konkursinstitutet. En väl fungerande marknadsekonomi måste alltid utgå ifrån att varje konkurs i den meningen är onödig.

Mina frågor avsåg i första hand missbruket. Det borde inte ha undgått justitieministern att det många gånger är enkelt och bekvämt att försätta ett företag i konkurs och låta staten betala lönekostnaderna en tid för att sedan starta i ny skepnad med samma typ av verksamhet. Under tiden har det forna företaget också blivit av med alla skulder till underleverantörer och till staten. Denna företeelse får förödande konsekvenser för många småföretag. Det märks inte minst tydligt i ett småföretagarlän som mitt hemlän, Kalmar län.

Det här problemet löser man inte enbart med effektivare konkursutredningar eller enbart genom att skicka effektivare poliser och åklagare på företagare och andra eller genom att åstadkomma effektivare skatterevision – även om det är viktiga åtgärder i sig.

Med en annan utformning av förmånsrätten tror jag att många konkurser skulle bli onödiga. Jag har i svaret från justitieministern fått en försäkran om att jag och riksdagen kommer att få se ett antal regeringsförslag inom de områden som jag nyss berörde – effektivare konkursutredningar, effektivare polis- och åklagarinstanser och effektivare skatterevision. Det är bra. Men när det gäller förändringar av konkurslagstiftningen som mina frågor i första hand avsåg är svaret tomt och innehållslöst.

Hur blir det? Tänker justitieministern vara lika aktiv på det här området? Kommer det några förslag om en förändrad förmånsrätt? Skall kreditinstitutets fordringar fortfarande gå före s.k. produktiva löner och därmed förhindra att bankerna också medverkar till att undvika konkurser? Skall staten först driva in skatter, innan underleverantörerna får vara med och dela på det som sedan finns kvar? Det finns dock sällan något kvar.

Anf. 3 SYLVIA LINDGREN (s):

Fru talman! En viktig fråga i samband med konkurser är huruvida de snedvrider konkurrensneutraliteten eller inte. Det är därför oerhört viktigt att konkurrenslagstiftningen får en sådan utformning att konkurser inte kan användas som ett medel i konkurrens mellan olika företag. Den ekonomiska brottsligheten måste stävjas för att vi skall få ett sunt näringsliv.

De seriösa företagen måste också känna samhällets stöd. Jag är glad över att regeringen planerar att redan i december 1994 lägga fram en proposition om lag om företagsrekonstruktion. Lagrådsförfarande pågår också för närvarande.

Det är oerhört viktigt att komma till rätta med konkursmissbruket. Antalet konkurser ökade också dramatiskt mellan åren 1990 och 1992. Det dröjde länge innan den borgerliga regeringen vaknade för att prioritera bekämpandet av den ekonomiska brottsligheten. Ja, man ville inte ens prioritera detta. Det har knappast stått högst på dagordningen hos den föregående borgerliga justitieministern.

Det är därför min förhoppning att den nuvarande ministern inom detta område verkligen med kraft tar tag i dessa för samhället och dess utveckling så viktiga frågor.

Det förekommer inte minst konkurser inom vissa speciella branscher. Det vet vi. Vi vet också att många fall har preskriberats, beroende på att det inte har funnits resurser för utredningar. Det gäller inte minst tjänsteföretag och, särskilt här i Stockholm, hotell-, restaurang- och taxinäringen. Det är bara några exempel på sådana här branscher.

Konkurser av olika slag drabbar också underleverantörerna hårt. Om inte samhället förmår hävda samhällets och marknadens spelregler kommer det inte att finnas något utrymme för en sund och seriös företagsverksamhet.

Anf. 4 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag vill naturligtvis understryka att det är mycket allvarliga problem som vi har att tampas med när företag går i konkurs.

De problemen har vi oberoende av om konkursen är föranledd av ekonomiska oegentligheter eller av en misslyckad affärsverksamhet.

Konkurser drabbar enskilda individer och samhället på ett ibland mycket ingripande sätt. Det är anledningen till att regeringen kommer att ägna mycket stor uppmärksamhet inte bara åt ekonomisk brottslighet som förekommer i samband med konkurser utan också åt annan ekonomisk brottslighet.

När det gäller konkurslagstiftningen säger Agne Hansson att jag inte är konkret, att det inte finns något innehåll i mitt svar. Jag tycker att det var mycket konkret att säga att vi nu överväger den lagrådsremiss som den borgerliga regeringen lade fram. Vi vill se om vi kan göra förbättringar i den. Vi kommer med en proposition inom en nära framtid.

Däremot kan jag inte finna något konkret eller sakligt innehåll i det som Agne Hansson säger. Vilka förändringar av konkurslagstiftningen vill Agne Hansson se utförda? Jag undrar framför allt vilka ändringar i konkurslagstiftningen som Centern ville att den borgerliga regeringen skulle genomföra, men inte genomförde, och som man nu kanske vill att Socialdemokraterna skall genomföra. Jag skall med mycket stort intresse lyssna på de konkreta förslag som Agne Hansson har.

När det gäller förmånsrättsordningen vill jag inte för närvarande säga något annat än att vi bereder den frågan. Insolvensutredningen hade en uppfattning och kom med ett förslag. Den borgerliga regeringen ansåg att det inte kunde göras någon lagstiftning. Vi överväger nu denna fråga och jag återkommer, som sagt, inom mycket kort tid till riksdagen i den här frågan.

Anf. 5 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Är vi fortfarande överens, fru justitieministern, om att det finns ett missbruk? Eller finns det inte? Skall vi göra någonting åt konkurslagstiftningen?

Vi är överens när det gäller den ekonomiska brottsligheten och insatserna mot den.

Insolvensutredningen tillkom under den borgerliga regeringens tid. Den syftar till att rekonstruera företag utan att tillgripa konkurser.

Centern vill ha ändringar i förmånsrätten. Jag ställde en rad konkreta frågor, som jag inte fick något svar på, i slutet av mitt förra anförande.

Det gäller för det första statens förmånsrätt i fråga om skatter och avgifter i förhållande till underleverantörernas fordringar. Skall statens fordringar fortfarande prioriteras före underleverantörernas? Vi menar att det inte får vara så, eftersom det snedvrider konkurrensen. Många småföretag kan tvingas gå i konkurs som en följd av en annan konkurs.

Vi vill för det andra att förmånsrätten skall förstärkas i fråga om s.k. produktiva löner, dvs. löner som utgår alldeles innan eller under en konkurs, i förhållande till företagshypotek och andra, så att de också får vara med och ta ett ansvar för att undvika konkurser. Om man inte gör den ändringen finns det mycket stor risk för att företag råkar i konkurs, om det ställs sådana krav.

Detta är två konkreta förslag som Centern hela tiden har drivit, både i regeringsställning och i opposition. Min fråga till justitieministern var: Är vi överens om att vi skall jobba i den här riktningen? Det var den frågan som jag ville ha svar på.

Prot. 1994/95:25
18 november

Svar på interpellationer

Anf. 6 SYLVIA LINDGREN (s):

Fru talman! Jag håller med justitieministern om att det är nödvändigt att se över hela konkursinstitutet för att komma åt avarterna. Det är avarterna som måste belysas.

Det är inget tvivel om att de små leverantörernas ställning också måste förbättras. Principen måste dock vara att ett företag som har en utvecklingspotential skall kunna rekonstrueras, men det får inte ske på ett sådant sätt att det skapar en osund konkurrens. Detta är för mig, som är ledamot av näringsutskottet, en oerhört viktig fråga.

För mig är avarter t.ex. de fall då konkursen i praktiken fungerar som ett sätt för företagen att lyfta av skulder och andra rättsliga åtaganden för att sedan fortsätta med verksamheten.

Självfallet måste man kunna ställa frågor, t.ex. om leverantörer skall ha en laglig insyn i konkurser. Bör små fordringsägare och leverantörer få tillgång till kontrollbalansräkningar osv.? Det finns mycket kring dessa frågor som man måste belysa. Men så länge konkurserna är av ondo och snedvrider konkurrensen, vilket vi vet att de gör, måste det till förändringar.

Bristen på respekt för rättsordningen skärper kraven på en noggrant genomtänkt utformning av lagarna.

Anf. 7 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag skall börja med att kommentera Sylvia Lindgrens anförande. Att de ohederliga företagen sätter den fria och rättvisa konkurrensen ur spel är naturligtvis en av de grundläggande utgångspunkterna för hela arbetet mot den ekonomiska brottsligheten. Det förstör marknadsens möjligheter att fungera på ett effektivt sätt.

Att vi kan se att det finns ett missbruk av systemet är naturligtvis anledningen till att vi intresserar oss för konkurser. Man försöker skaffa sig förmåner på någon annans bekostnad. Det är oacceptabelt.

När det gäller Sylvia Lindgrens konkreta förslag vill jag säga att det är klart intressant att t.ex. titta på om leverantörernas insyn i konkurser är tillräcklig. De har en viss insyn i dag. Det är viktigt att i samband med konkursutredningen konstatera att de och andra intressenter har en viss insyn. Detta är en fråga som man kan se över. Finns det möjlighet att öka insynen? Vad skulle det kunna ge för positiva effekter?

Jag konstaterar fortfarande att Agne Hansson inte har några som helst konkreta förslag som har att göra med konkursinstitutet som sådant. Agne Hansson frågade om vi är överens om att konkurser utnyttjas i samband med ekonomisk brottslighet. Jag vet inte riktigt det. Men jag kan än en gång försäkra Agne Hansson om att detta är något av en hjärtefråga.

Jag vill också påpeka att Insolvensutredningen inte kom till under den borgerliga regeringens tid. Det var jag som tillsatte den.

Agne Hanssons konkreta förslag har att göra med förmånsrättsordningen. Det förelåg, som sagt, inget förslag i lagrådsremissen. Därför måste jag faktiskt få litet tid att överväga huruvida vi skall ha någon annan uppfattning än den tidigare regeringen hade.

Anf. 8 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Jag får väl ändå tolka justitieministern som att vi är överens om att vi skall finna åtgärder som gör att vi kommer bort ifrån ett konkursmissbruk.

Jag tycker mig se en nyansskillnad mellan Sylvia Lindgren och justitieministern när det gäller intresset, men jag hoppas att vi skall komma framåt på den här vägen.

Det är naturligtvis viktigt att titta på alla tänkbara åtgärder, även om en ökad insyn i sig inte är tillräcklig.

När det gäller diskussionen om möjligheterna till förmånsrätt är det självklart att man ändå borde kunna få någon fingervisning om på vilket sätt regeringen är beredd att ta itu med frågan. Är regeringen beredd att omedelbart lägga fram förslag? Det kan finnas anledning att ytterligare fördjupa analysen kring effekterna. Ett ytterligare analysarbete borde påbörjas innan ett förslag läggs fram. Men jag kan inte ens utläsa den färdriktningen i förslaget.

För att vi skall få en sundare konkurrens och inte slå ut de små företagen – vilket är oerhört viktigt – måste vi fundera på förmånsrätten i dessa sammanhang och vidga insynen. Jag är beredd att från min och mitt partis sida noga pröva de förslag till åtgärder som läggs fram för riksdagen på området.

Jag hoppas att vi skall få se ett aktivt arbete när det gäller att förbättra möjligheterna att driva en sundare konkurrens och att det skall bli en bra företagsamhet som är bra för sysselsättningen i vårt land.

Anf. 9 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Ja, vi håller just på med ett ytterligare analysarbete. Vi återkommer så fort vi har slutfört det arbetet till riksdagen.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Svar på interpellation 1994/95:3 och frågorna 1994/95:90 och 91 om vapenexporten, m.m.

Anf. 10 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s):

Fru talman! Jag skall här i ett sammanhang besvara två frågor från Jan Jennehag och en interpellation från Eva Zetterberg. Alla tre anknyter till exporten av krigsmateriel från Sverige.

Jan Jennehag har frågat mig om jag avser att godkänna export av nya krigsmaterielsystem till Indonesien.

Min uppfattning är att läget i Indonesien i dag är sådant att jag inte avser att föreslå regeringen att ge tillstånd för någon export av nya krigsmaterielsystem till detta land.

Jan Jennehag har också frågat mig om regeringen kommer att ge tillstånd för export av några nya krigsmaterielsystem till de s.k. Gulfstaterna. Frågan ställs med hänvisning till uttorkningar i media av mitt svar här i kammaren för precis en månad sedan, när Bengt Hurtig ställde motsvarande fråga.

Mitt svar är detsamma nu som då: Men hänsyn till rådande säkerhetspolitiska läge i Mellanösternområdet avser jag att föreslå regeringen att inte ge tillstånd för ny vapenexport till området. För övrig krigsmateriel ställer riktlinjerna för krigsmaterielexport delvis annorlunda krav än vad som gäller beträffande krigsmateriel för strid. Detta beaktas vid prövningen av enskilda ärenden. Jag vill understryka att prövningen kommer att vara mycket restriktiv också när det gäller sådan export till Mellanösternområdet. Försvarsindustrin kan därför inte påräkna nya affärer med övrig krigsmateriel i denna region som något givet.

Fru talman! Eva Zetterberg har i en interpellation till utrikesministern ställt tre frågor om den svenska vapenexportpolitiken. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på denna interpellation.

Den första frågan är om den socialdemokratiska regeringen kommer att verka för en mer restriktiv svensk vapenexportpolitik.

Svaret på frågan är ja.

Den andra frågan är om regeringen avser att stoppa krigsmaterielexport till länder som nu är öppna för export, och vilka länder som i så fall skulle vara aktuella.

Svaret är att vårt regelverk är så utformat att *ingen* land i och för sig är öppet eller stängt för export från Sverige. Varje potentiell exportprodukt prövas för sig så att alla relevanta förhållanden kan beaktas. Det är min avsikt att tolka regelverket restriktivt. Denna avsikt exemplifieras bäst av de svar jag nyss lämnade på Jan Jennehags frågor.

Den tredje frågan är om den socialdemokratiska regeringen kommer att ta initiativ i enlighet med motionen U227 för 1993/94, rörande bl.a. vapenexport till Indonesien.

Det är viktigt att i detta sammanhang klargöra att regeringen inte tar några initiativ i vapenexportsammanhang; det gör försvarsindustrin. Det enda undantaget från denna regel är om det föreligger ett s.k. ovillkorligt exporthinder, t.ex. ett FN-embargo. Regeringens funktion i normalfallet är att ta ställning till om det är möjligt att medge undantag från det generella utförselbud som lagstiftningen uppställer i de fall försvarsindustrin ansöker om detta.

Jag har i ett frågesvar nyss till Jan Jennehag gett uttryck för min restriktiva inställning vad gäller export till Indonesien. Detta är samma restriktivitet som kommit till uttryck i motionen Eva Zetterberg hänvisat till.

Anf. 11 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag vill tacka Mats Hellström för svaret. Jag vill också ge en kortfattad bakgrund till min interpellation. Bakgrunden är självklart den dubbla roll som Sverige spelar internationellt.

Å ena sidan har vi den ljusa, mycket progressiva, rollen med ett förhållandevis högt bistånd per invånare och uttalad solidaritet för världens fattiga. I den progressiva bilden ingår också vårt ställningstagande mot förtryck av mänskliga rättigheter i olika delar av världen. Sverige anses ha spelat en mycket viktig roll i kampen mot apartheid i Sydafrika. Vi öppnade famnen för tusentals chilensare som tvingades fly efter kuppen i Chile 1973.

Den andra mörka sidan är den hårdnande attityd som finns i Sverige mot dem som flyr från krig och förtryck och som befästes under den borgerliga regimen under den förra perioden. Beklagligtvis har jag ännu inte sett att den förefaller ersättas av en mer humanitär flyktningpolitik. Jag vill understryka *ännu*, eftersom jag självklart snart hoppas märka en attitydskillnad från den socialdemokratiska regeringen.

I den mörka sidan av Sverige finns också vapenexporten. Vänsterpartiet anser att ingen form av vapenexport borde vara tillåten. Trots alla regler är det uppenbarligen oundvikligt att vapen, svenska vapen, hamnar i fel händer. Vi kan gardera oss mot att exportera till länder där det råder konflikt i dag eller där mänskliga rättigheter inte respekteras i dag. Men vem av oss kan i dag avgöra vilka konflikter som är aktuella om tio år? Ett tydligt exempel på detta är ju de svenska vapen som såldes till ett värde av 1,7 miljarder kronor till Jugoslavien under 80-talet.

Själva syftet med att tillverka vapen är att de skall användas. Vänsterpartiet hävdar att om Sverige menar allvar i nedrustningsarbetet är det enda konsekventa att lägga upp en plan för att minska all vapenexport och på sikt upphöra med all vapenproduktion i Sverige och internationellt. Självklart kommer en sådan omställning till civil produktion att ta några år, men det är fullt möjligt att genomföra. Sysselsättningen i Sverige behöver inte bli lidande på grund av detta. Vapenindustrin är inte särskilt arbetsintensiv, utan kan bedrivas på hög teknisk nivå. Det finns ett konkret exempel i dag. Bofors har med stor framgång lagt ut tillverkningen av Volvos sidokrockkuddar till Liab i Lindesberg.

Fru talman! Jag har i min interpellation frågat Mats Hellström om den socialdemokratiska regeringen kommer att verka för en mer restriktiv vapenexport. Hans svar är ja. Det är naturligtvis bra. Jag gör samma bedömning i en del frågor som Mats Hellström redovisar. Men det blir praktiken som får utvisa om så är fallet.

Min andra fråga gäller om regeringen avser att stoppa krigsmaterielexport till länder som nu är öppna för export. I så fall, vilka? Den frågan besvaras med att inget land i och för sig är öppet eller stängt för export. Men, Mats Hellström, det är väl uppenbarligen så att det finns länder där det sedan decennier råder en sådan politisk situation att det inom överskådlig tid är otänkbart med export. Där vore det väl mycket lämpligt med klara signaler till industrin? De behöver ju besked.

Jag har i interpellationen tagit upp Indonesien som ett konkret exempel. Men eftersom Jan Jennehag kommer att konkretisera frågan ytterligare går jag inte in på situationen där. Men jag menar att det räcker inte med diskussionen om nya leveranser. Mats Hellström svarar att han inte tänker föreslå tillstånd för nya leveranser. Men hur är det

med följdleveranserna? Under 1993 exporterades faktiskt "övrig krigsmateriel" för 0,6 miljoner till just Indonesien. Kommer Mats Hellström se till att regeringen inte heller i framtiden tillåter den typen av följdleveranser? Det är lika viktigt som vad gäller nya produkter.

I sitt svar till Jan Jennehag säger Mats Hellström att vad gäller Mellanöstern kan inte försvarsindustrin "påräkna nya affärer med övrig krigsmateriel i denna region som något givet."

Men, Mats Hellström, den 17 september, dagen före valet, uttryckte sig ministern på ett annat sätt. På en direkt fråga från Svenska Freds- o. Skiljedomsföreningen svarade Mats Hellström: "Det vore direkt olämpligt att godkänna nya krigsmaterielaffärer med länderna i Mellanöstern." Varför denna ändring från uttrycket olämpligt till uttrycket inte något givet?

Företaget Ericsson Radar Electronics AB rapporterar i sin personaltidning att man demonstrerat spanarradarn Giraffe i fyra av Gulfstaterna. Har det företaget fått något förhandsbesked av regeringen?

Jag undrar också hur det förhåller sig med följdleveranserna. Hur länge kan man acceptera att man måste hålla på med följdleveranser? Jag har hört talas om att vi även i dag är skyldiga att acceptera följdleveranser för produkter som levererats under 50-talet. Hur kan detta vara möjligt? Jag kan ta fler exempel än Gulfstaterna, exempelvis Turkiet.

Jag vill också få veta om möjligheterna till nya leveranser. Chile har nämnts som ett exempel på tänkbart land för ny export. Är detta möjligt? Den f.d. diktatorn Pinochet är ju fortfarande chef för försvarsmakten!

Anf. 12 JAN JENNEHAG (v):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Det är bra att Mats Hellström så klart säger att det inte blir fråga om någon krigsmaterielexport till Indonesien vare sig det gäller krigsmateriel för strid eller övrig krigsmateriel. Frågan om följdleveranserna har Eva Zetterberg kommenterat, så den ger jag mig inte in på nu.

Man kan däremot naturligtvis säga att Bofors haft arbete i Indonesien. Den förra regeringen gav hösten 1993 Bofors klartecken att lämna offert på kanoner. Nu kan naturligtvis Mats Hellström hänvisa till att detta är följdleveranser och att samma typ av kanoner levererats tidigare samt att man inte kan göra något åt det. Jag skulle vilja veta vad Mats Hellström tycker i detta fall. Går det att göra något åt det?

I svaret sägs vad gäller *ny* vapenexport att det inte kan bli fråga om krigsmateriel för strid till Gulfstaterna, däremot är det fritt fram för följdleveranser. Vad gäller prövningen av övrig krigsmateriel sägs det att den skall vara mycket restriktiv. Men det är den naturligtvis alltid. Jag tolkar detta som att det är fritt fram för övrig krigsmateriel att levereras till Gulfstaterna. Det faktum att försvarsindustrin inte kan påräkna nya affärer som något givet gäller också generellt. Enligt lagen kan man ju aldrig göra det.

Prot. 1994/95:25
18 november

Svar på interpellationer

Anf. 13 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Det finns i dag en allmän uppslutning kring uppfattningen om att man bör ha en restriktiv vapenexportpolitik. I det fallet finns det anledning att hänvisa till lagen som är en direkt förbudslag med dispensmöjligheter.

I sitt svar på Eva Zetterbergs fråga om regeringen ämnar driva en mer restriktiv svensk vapenexport svarar utrikesministern ja. Frågan är då: restriktivare politik i förhållande till vad? Man skulle lätt kunna få uppfattningen av svaret att det tidigare inte bedrivits någon restriktiv politik på detta område. Så är det naturligtvis inte. I det sammanhanget finns det anledning att erinra om att Sverige minskade sin export av krigsmateriel för strid med ca 33 % mellan åren 1992 och 1993. Det är den senaste siffran som jag för närvarande har.

Det finns också anledning att notera att den nya lagen, som infördes år 1993, nyanserar begreppet krigsmateriel. Begreppet krigsmateriel indelas nu i två kategorier, nämligen krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel. Det är viktigt med konsekvens i politiken på detta område, och det finns ett behov av att nyansera denna debatt.

Jag noterar att utrikeshandelsministern gör denna nyans i sitt svar angående krigsmateriel till Mellanöstern. Han säger ju att det för övrig krigsmateriel till Mellanöstern delvis ställs annorlunda krav än vad som gäller beträffande krigsmateriel för strid. Jag tycker det är bra och viktigt att göra denna distinktion. I ett tidigare uttalande kunde man få uppfattningen att export av alla slag skulle stoppas, eller inte skulle prövas, till hela regionen i Mellanöstern.

Exporten till Mellanöstern måste också ses i förhållande till hur vi handlar på andra områden, exempelvis vid köp av olja från vissa länder i denna region.

Från Centerns sida anser vi det vara viktigt att fortsätta arbetet med att utveckla en övergång från militär till civil produktion. Det är viktigt från regionalpolitisk synpunkt och också sett i ett sysselsättningsperspektiv. Krigsmaterielexport får inte motiveras ur sysselsättningspolitiskt perspektiv. Ett sådant utvecklingsarbete är viktigt att fortsätta med, inte minst med tanke på att det inte skall få förödande effekter för Sveriges sysselsättning.

Det är viktigt att mottagarländerna respekterar mänskliga rättigheter och går mot en demokratisk utveckling. Även följdleveranser till krigsmateriel, som i ett tidigare skede beviljats tillstånd, måste ske inom ramen för att mänskliga rättigheter och demokrati respekteras i mottagarlandet.

Anf. 14 STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Även jag, liksom Agne Hansson, noterade att statsrådet svarade ja på frågan om en socialdemokratisk regering kommer att verka för en mer restriktiv svensk vapenexportpolitik. Jag har också noterat att statsrådet vid ett tidigare tillfälle sagt detta i TV. Men dess värre uppkommer nästan fler frågor än svar av statsrådets svar som han lämnat i kammaren i dag.

Den nya restriktiva hållningen handlar den om en annan bedömning gällande vissa länder? Eller handlar den om en ny förordning, en ny lista över vad som skall anses gälla för krigsmateriel? Eller handlar den t.o.m. om en ny lagstiftning?

Tidigare har det rått stor samstämmighet mellan åtminstone de större partierna gällande den svenska exporten av krigsmateriel, både vad gäller lagen som stiftades 1992 och vad gäller agerandet i den rådgivande nämnden, såvitt jag förstår. Då uppstår frågan: Kommer Socialdemokraterna att gå ifrån denna samstämmighet? Jag förutsätter att så inte är fallet, utan att man strävar efter att behålla en så hög grad av samstämmighet som möjligt vad gäller krigsmaterielexporten.

Även jag tycker att det är viktigt att betona att den liberalisering av krigsmaterielexporten som togs upp i interpellationen delvis är en chimär. Det är den av den enkla anledningen att en tredjedel av det som var krigsmaterielexport 1993 utgjordes av varor som bara året innan inte var klassade som krigsmateriel. Det som i praktiken skett är alltså en ökad kontroll över krigsmaterielexporten i vid bemärkelse. Många av de produkter som befunnit sig i gränslandet för civil och militär användning, och som tidigare inte omfattades av regeringens kontroll, omfattas numera faktiskt av sådan kontroll. Man skulle lika gärna kunna vinkla detta och säga att det skett en ökning av kontrollen av gränslandsprodukter.

Det är också värt att notera att den nya krigsmaterielförteckningen numera stämmer bättre överens med internationella förteckningar. Det innebär att Sverige inte längre kan användas som genomgångsland för vidareexport av övrig krigsmateriel.

Jag noterar när jag läser Eva Zetterbergs interpellation att hon skriver att de ekonomiska och säkerhetspolitiska faktorerna får väga lätt när det gäller krigsmaterielexporten. Vi är få som betvivlar att Vänsterpartiet tycker det.

Som jag ser det, ligger det också en dubbel, allvarlig underton i detta, dels för det svenska försvaret långsiktigt, dels för de människor som i dag arbetar och är beroende av den svenska försvarsindustrin.

Det svenska försvaret är för litet för att självt bära en tekniskt avancerad försvarsindustri, som vi av olika säkerhetspolitiska skäl behöver. Om Socialdemokraterna och Vänsterpartiet får bestämma, kommer försvaret och dess möjlighet att beställa materiel kanske att minska framöver. Det gör att försvarsindustrin får det än svårare att klara svackor i beställningarna.

Men det handlar också om att klara svenskt oberoende för framtiden, att klara av att inom Sverige försörja en god del av försvarets behov med materiel och inte bli sittande i knät på andra länder på det området.

Det finns alltså säkerhetspolitiska motiv som man i ett parti inte så lättvindigt kan förbise, genom att säga att man tar lätt på det.

Det gäller också människorna i försvarsindustrin. Jag kommer från det län där Bofors och Karlskoga ligger. Man kan inte heller lämna dem och säga att man kan ta lätt på detta. Man måste fråga sig vad vi

Prot. 1994/95:25
18 november

Svar på interpellationer

skall göra för dem, hur detta skall ställas om. Det är en fråga som reses när man läser det material som har kommit till kammaren i dag.

I en tidigare debatt sade Miljöpartiet genom Yvonne Ruwaida att man skulle ge otroliga bidrag till Karlskoga för att möjliggöra en omställning till civil produktion. Jag säger inte att det inte går att skapa nya jobb i Karlskoga med utgångspunkt i försvarsindustrin – inte alls; vi har sett att det går, t.ex. genom avknoppning av företag och nya produkter i civil sektor.

Försvarsindustrin har varit mycket teknikdrivande. Det sker alltså stora spridningseffekter i tekniskt hänseende ut till samhällsekonomin i övrigt. Det här är en aspekt som Vänsterpartiet bortser från. Man kan inte bortse från människors oro också i Karlskoga för sin framtid. Det skall man tänka på.

Huvudpoängen är, precis som Agne Hansson sade, att den här debatten bör nyanseras. Man bör se siffrorna för vad de är och inte använda dem på det sättet att de ger en felaktig bild av hur krigsmateriellexporten har utvecklats. Man bör se att vi har förändrat innehållet i betydelsen av krigsmateriel.

Anf. 15 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s):

Fru talman! Först vill jag säga att jag instämmer i en del av den analys som Eva Zetterberg har gjort, men jag återkommer till en punkt där jag vill ställa en fråga till henne.

När det gäller enskilda länder går det till så att regeringen fattar beslut först när det föreligger ett yrkande om utförsel. Konkreta besked om ja eller nej lämnas först när ett ärende skall bedömas. Man kan inte bedöma ärenden i förväg.

Både Eva Zetterberg och Jan Jennehag har ställt frågor om följdleveranser. Än så länge har inte någon export till Indonesien varit aktuell sedan jag tillträdde som statsråd. Det föreligger inte heller något sådant ärende för beslut. Enligt tidningsuppgifter kan ärenden komma upp, och då tar jag ställning till dem, i den anda som jag har beskrivit. Vad jag gör nu, som företrädare för en nytilträdd regering, är att ange inriktningen. Eva Zetterberg har ställt en fråga just om principställningstaganden. Jag kan då uttala mig om ny vapenexport till Indonesien och Mellanöstern. Men vi får ta ställning till hur konkreta ärenden skall karakteriseras, om och när de kommer upp, i framtida debatter, jag i regeringen och vi här i kammaren.

Min uppfattning om vapenexport till Mellersta Östern är densamma nu som när jag fick en fråga av Svenska freds- och skiljedomsföreningen på ett torgmöte i Stockholm före valet.

Det är verkligen en seriös debatt som Eva Zetterberg tar upp, och det är icke helt lätt att analysera alla argument för och emot. Eva Zetterberg säger att Vänsterpartiet inte anser att någon vapenexport skall tillåtas.

Nu har vi fört en lång diskussion i folkomröstningskampanjen om medlemskap i EU, och där har Vänsterpartiet, lika väl som mitt parti, mycket starkt slagit vakt om den militära alliansfriheten i Sverige. Vi skall alltså vara militärt alliansfria och bygga på ett eget försvar. Sam-

tidigt har, såvitt jag vet, många partier här i riksdagen uppfattningen att försvarets kostnader måste minska, av kostnadsskäl och andra skäl.

Vi bygger ganska mycket av vårt försvar på svensk försvarsindustri. Det är uppenbart för alla som har deltagit i debatten, som Eva Zetterberg har gjort, att om den svenska försvarsindustrin enbart skall fungera med hjälp av leveranser till det svenska försvaret kommer delar av den inte att kunna fortsätta utan kommer att få läggas ned. Det svenska försvarets beställningar kommer nämligen med oregelbundna mellanrum, ibland ganska stora mellanrum. Man måste alltså ha en viss export av krigsmateriel om det skall vara möjligt att bibehålla en svensk försvarsindustri. Det torde råda en stor samstämmighet om det.

Då vill jag ställa en fråga till Eva Zetterberg, eftersom hon och hennes parti starkt talar för en militär alliansfrihet och ett svenskt försvar: Är beskedet från Vänsterpartiet att det svenska försvarets försörjning skall bygga så gott som helt på import av krigsmateriel? Det är en viktig fråga, som Eva Zetterberg bör svara på, när hon i debatten har tagit upp dessa principfrågor – av goda skäl.

Jag vill säga till Agne Hansson och Sten Tolgfors att jag avser att föra en mer restriktiv politik. Jag kan ge ett exempel. Jag anser inte att den form som har tillämpats för s.k. positiva förhandsbesked är bra. Det är fullt förenligt med regelverket, men detta regelverk medger ganska många tolkningsmöjligheter, i restriktiv eller mer liberal anda.

Begreppet positivt förhandsbesked finns inte i regelverket. Jag anser att det är rimligt att ett företag tidigt kan få ett nej, dvs. ett besked om att det i det här landet är utsiktslöst att ens marknadsföra varor, därför att det är uppenbart att det inte kommer att få tillstånd.

Att i förväg lämna något som kallas just positivt förhandsbesked är alltså förenligt med riktlinjerna, men det är inte vad jag vill göra. Jag anser nämligen att det är viktigt att ge signaler till företagen att de icke skall räkna med att få en order enbart därför att de har satt i gång en marknadsföring och inte mött något hinder därvidlag.

Jag vet, av rätt lång erfarenhet, att här förekommer en utomordentligt stark lobbyverksamhet. Försvarsindustrin är en mycket kraftfull påtryckningsfaktor. Från deras synpunkt är det legitimt att göra det, men då är det också viktigt att industrin får signalen att vårt regelverk utgår från att det är i första hand för det svenska försvarets behov som produktionen skall förekomma. Export enbart för exportens skull är inte, som bekant, förenligt med regelverket, utan det skall i så fall handla om export av sådana produkter som också det svenska försvaret efterfrågar. Det är exempelvis inte tillåtet med export av produkter som enbart skall exporteras och icke försälgas i Sverige.

Den typen av signaler är viktiga för försvarsindustrin, dvs. att det är det svenska försvarets försörjning som är huvudsaken. Därutöver är en viss export nödvändig, av de skäl som jag har redovisat i mitt svar till Eva Zetterberg.

Jag har velat uttrycka detta så, att det står helt klart för försvarsindustrin att det inte handlar om att man kan räkna med framtida leveranser till alla de länder där man nu marknadsför sina varor.

Prot. 1994/95:25
18 november

Svar på interpellationer

Anf. 16 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag skall börja med att svara på Mats Hellströms fråga om Sverige behöver någon svensk vapenproduktion i framtiden för egen försörjning. Mitt svar är att vi i Vänsterpartiet vill att all vapenproduktion upphör i vårt land på sikt. Vi vill inte ha ett militärt försvar utan anser att det kan ersättas med en annan typ av försvar. Men jag är klar över att det här tar tid och att det kräver en omställning från industrin. Det gäller precis det som Sten Tolgfors tog upp, nämligen hur sysselsättningen skall garanteras för de människor som i dag arbetar i försvarsindustrin.

Vi är klara över att det inte går att genomföra detta på ett år. Just därför tog jag exemplet med Bofors, som har gått före och visat hur man kan ställa om till civil produktion. Det är vårt svar; det är det vi vill åstadkomma. Det första steget är att se till att all svensk vapenexport upphör, för att därefter trappa ned även produktionen för eget syfte.

Jag vill också ta upp frågan om följdleveranser, som jag inte fick något svar på av Mats Hellström. Där finns helt andra regler. Det kan fortsätta nästan hur länge som helst.

Agne Hansson och Sten Tolgfors tog upp detta med uppdelningen i krigsmateriel för strid respektive övrig krigsmateriel. Jag är mycket klar över den uppdelningen. Jag undrar om ni som diskuterar detta tror att "övrig krigsmateriel" inte är särskilt eldfångt material.

Det handlar dock om – jag läser från den lista som finns – finkalibriga eldrörsvapen, kanoner, övningsammunition, övningsraketer osv. Jag menar att det är fullt i klass med krigsmateriel för strid.

Till slut, fru talman, hade jag en tredje fråga till Mats Hellström som jag inte hann kommentera i svaret. Mats Hellström menar att regeringen inte skall lägga sig i – det är vapenindustrin, försvarsindustrin, som själv skall tala om hur man skall gå vidare.

Jag menar att den motion från socialdemokraterna – Vänsterpartiet och Folkpartiet har haft liknande – kräver att regeringen skall göra någonting aktivt, inte bara avvakta vad försvarsindustrin har för intressen.

Socialdemokraterna har i den här motionen själva krävt att Sveriges regering skall aktivt agera ute i världen vad gäller Indonesien för att utöva påtryckningar, stoppa alla kränkningar av de mänskliga rättigheterna och all tillägnelse av Östtimors naturresurser och tillgångar. Jag tog detta ur motionen.

När Sverige nu står i begrepp att träda in i Europeiska unionen är väl det ett gyllene tillfälle att agera mycket aktivt. Man bör följa Europarådets resolution om att på alla sätt inte bara minska eller se till att det inte finns någon svensk export av vapen, utan även försöka påverka andra länder. Vi vet att exempelvis England står i begrepp att exportera vapen för 22 miljarder till Indonesien. Är inte detta något som Sverige mycket aktivt måste ta upp och agera för ute i världen?

Vi kan väl inte förvänta oss att försvarsindustrin tar sådana initiativ. Det är ju en regerings uppgift, eller hur?

Fru talman! Statsrådet talar om hur viktigt det är att ge tydliga signaler. Det var egentligen det som föranledde mig att ge mig in i den här debatten mot bakgrund av de uttalanden som har gjorts. Här har nu utrikeshandelsministern sagt att han har samma uppfattning nu som när han debatterade på torget med Svenska Freds i valrörelsen.

Av dessa uttalanden kan man få den uppfattningen att det skulle bli en radikal omläggning av den breda samsyn i den här politiken som har varit för handen under många år.

Jag vill understryka vad Sten Tolgfors sade här: Vad innebär uttalandet också här i dag från utrikeshandelsministern om en restriktivare vapenexportpolitik i dessa sammanhang? Kommer regeringen nu att gå emot den breda samsyn vi haft tidigare?

Detta har givit eko med en ökad oro på de platser och i de områden där man har en sysselsättning baserad på försvaret. Jag talar inte här för några lobbyister på det området, men självklart har dessa uttalanden tytts på ett sätt som har gjort att man nu upplever att debatten behöver nyanseras ytterligare.

Det är alltså viktigt att få dessa klara signaler. Ligger den tidigare politiken fast? Är man beredd att fortsätta arbetet med att se till att man får ersättningssysselsättning när vi successivt skall minska produktionen av krigsmateriel och dra ned kostnaderna i försvaret? Det är vi ense om och behöver inte diskutera. Men vad kommer att gälla för export av övrig krigsmateriel i framtiden? Vad har man att förvänta sig av sysselsättningsåtgärder på de platser där man kan förlora arbeten på grund av att vi måste dra ner kostnaderna?

Fru talman! Jag har ett behov av att efter den här diskussionen göra en sammanfattning för att jag skall få klar sikt i den mängd av besked som har getts.

Hittills tycker jag det är klarlagt att det inte skall bli någon krigsmaterielexport till Indonesien – vad gäller nya affärer. Däremot är det mycket möjligt att det kan bli fråga om både följdleveranser av krigsmateriel för strid och naturligtvis också övrig krigsmateriel.

Vad gäller Gulfstaterna kan det inte bli fråga om ny krigsmateriel för strid. Däremot kan det bli fråga om övrig krigsmateriel och naturligtvis i båda fallen följdleveranser.

Mats Hellström påstår att försvarsindustrin världen över är en kraftig påtryckargrupp. Ja, självklart är det så. Det är en av de få verksamheter i denna värld som till hundra procent är bidragsfinansierad, ofientligfinansierad eller hur vi nu skall kalla det. Detta gäller också svensk krigsmaterielindustri, även i fråga om leveranser till utlandet. Det är inte några stora andelar som inte betalas via skattepengar någonsans ifrån.

Självklart är det också så att försvarsindustrin är teknikdrivande. Men det är den icke i funktionen av just försvarsindustri, utan därför att det är fråga om kvalificerade samhällsbeställningar. Det är den funktio-

nen försvarsindustrin har runt om i världen, att vara mottagare och utförare av kvalificerade samhällsbeställningar.

Skulle vi rikta sådana beställningar mot andra sektorer av industrin, så skulle också de bli teknikdrivande. Det ligger i sakens natur.

Som sagt, jag för min del tycker att det är bra att så klara besked getts av statsrådet när det gäller Indonesien. Så sent som i januari i år framlade socialdemokraterna en riksdagsmotion, som så långt jag vet också var undertecknad av Mats Hellström, om ett omedelbart vapenembargo mot Indonesien. Man ville också att det internationella samfundet omedelbart skulle inställa stödet till Indonesien.

Jag tycker det är beklagligt att detta inte stämmer med dagens situation, men det är i alla fall, som sagt, ett klart besked.

Anf. 19 STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Jag inledde här i dag med att säga att jag tyckte att Mats Hellströms svar hade väckt fler frågor än det gav svar. Hans senaste inlägg väckte faktiskt en fråga till. Han tar upp att han vill ändra formen för positiva förhandsbesked. Vad innebär då detta?

Det handlar ju också om, Mats Hellström, att försvarsindustrin skall få rimligt stabila och förutsebara grunder för verksamheten i framtiden. Det är ju inte bara på ena sidan det finns en påtryckargrupp – deras verksamhet styrs också på väldigt många sätt från politisk sida.

Sedan skulle jag gärna vilja veta mer om vad det innebär att förändra formerna för de positiva förhandsbeskeden.

Eva Zetterberg sade att hon inte vill ha ett militärt försvar. Då vill hon naturligtvis inte heller ha en försvarsindustri. Därvidlag är allt logiskt och klart.

Men jag vill göra starka invändningar när hon mer eller mindre säger att det inte skulle vara några större problem att ställa om till civil produktion och tar ett exempel från Bofors.

Jag hävdar tvärtom att det skulle vara förödande för Karlskoga om den svenska försvarsindustrin skulle försvinna. Det skulle bli en mycket jobbig process att ställa om. Visst kan man med teknikspridning och annat avknoppa företag med civila uppfinningar som man sedan kan bygga nya företag omkring. Det är ingen tvekan om detta. Men därifrån och till att tro att detta skulle vara en process som man löser ganska enkelt är steget stort.

Jag vill hävda att Sverige av säkerhetspolitiska intressen – såväl som ekonomiska – bör behålla en tekniskt avancerad försvarsindustri som i hög utsträckning kan fylla det svenska försvarets behov.

Jag tror inte vare sig Vänsterpartiet eller någon annan kan tänka sig att avveckla det svenska militära försvaret på kort sikt. Men jag instämmer i statsrådets fråga till Vänsterpartiet: Om ni tycker att vi inte skall ha en försvarsindustri, hur skall vi då försörja oss?

Vi har ett kommande presidentval i Ryssland. Efter det vet vi inte vart Ryssland tar vägen.

Vi har ett Östeuropa som till god del är oroligt framöver. Att då avskaffa den svenska försäkringen för vår frihet och vårt oberoende tycker jag är något förundrande.

Avslutningsvis vill jag poängtera tre saker i den nya lagen. Den in-
nebar alltså, som vi konstaterade tidigare, en ökad kontroll över gräns-
landsprodukter mellan civil och militär användning och skärpta riktlin-
jer för export till länder som kränker mänskliga rättigheter. Det tycker
jag är viktigt att poängtera. Export borde ej ske till länder som kränker
mänskliga rättigheter med hjälp av materiel som man skulle exportera,
hette det tidigare. Numera skall export ej ske över huvud taget till län-
der som kränker mänskliga rättigheter. Det är en viktig skärpning som
jag noterar att Eva Zetterberg över huvud taget inte tog upp.

Jag tycker därmed att det går åt rätt håll.

Anf. 20 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s):

Fru talman! Först till Eva Zetterberg. Det var en tydlig beskrivning
av vad Vänsterpartiet önskar med den gradvisa minskningen av försva-
ret. Men kvar står frågan om det som vi diskuterar med anledning av
Eva Zetterbergs interpellation: Vill Eva Zetterberg att Sverige under
den relativt långa tid som det skulle ta att avveckla ett svenskt militärt
försvar huvudsakligen så gott som helt skall vara beroende av import
av krigsmateriel? Den frågan kvarstår, Eva Zetterberg, för det kommer
att ta lång tid.

Frågan om initiativ som Eva Zetterberg ställde gällde ju, som jag
uppfattade det, försvarsindustrin. Det är ganska givet att svaret är att
regeringen tar ställning när det finns ett yrkande. Då blir det ja eller
nej. Som framgår av mitt svar vill vi självfallet arbeta i den anda som
vår motion om Indonesien är utvecklad i. När vi nu har fått beskedet i
folkomröstningen att vi blir medlemmar i EU, är det min avsikt att vi
också inom EU skall driva en linje med en restriktiv vapenexportpoli-
tik. Det är ett område där EU har diskuterat – det finns inget tvingande
– att minska vapenexporten, eller i varje fall dämpa den, inom EU-
länderna. Självfallet hör Indonesien till den diskussion som Sverige
borde ta upp i EU, anser jag.

Jag tycker att Agne Hansson ger intryck av att regelverket är nå-
gonting automatiskt och visar tydligt hur det faller ut i olika länder och
för olika produkter. Så är det ju inte, utan regelverket utgår ifrån att
regeringen till sist skall göra en helhetsbedömning av varje situation.
Där finns utan tvekan en stor spännvidd mellan olika typer av situatio-
ner i olika länder och olika typer av produkter.

"Övrig krigsmateriel" talade Agne Hansson om. Men det handlar
också det om väldigt många olika typer av produkter. Det handlar i
huvudsak om, om jag förstått det rätt, produkter som fram till 1993 var
civila men som man då ville klassa som övrig krigsmateriel för att ha
kontroll över den. Där medger riktlinjerna en annan behandling än när
det gäller krigsmateriel för strid. Det är alltså produkter som fram till
nyligen över huvud taget inte betraktades som krigsmateriel i Sverige.
Det handlar också om sådana produkter som Eva Zetterberg läste upp,
men det är andra typer av produkter. Det är alltså en väldigt stor
spännvidd. Det måste därför göras en bedömning – det vet Agne Hans-
son – i varje fall för sig. Den kan bli mycket olika beroende på materie-
lens karaktär och situationen i det land som det handlar om.

Till Jan Jennehag: Nej, Jan Jennehag kan inte dra slutsatser om hur jag i framtiden kommer att bedöma följdleveranserna. Som jag sade har vi inte haft några ärenden att bedöma ännu. När de kommer, kommer vi att bedöma dem utifrån det regelverk som vi har och i restriktiv anda, eftersom regelverket och den helhetsbedömning som görs i högsta grad medger olika tolkningar. Jan Jennehag kan inte dra slutsatsen att jag kommer att antingen godkänna eller avslå. Ärendena skall jag bedöma enligt regelverket var för sig när det gäller följdleveranser och liknande. Någon slutsats av detta går alltså inte att dra. Några sådana ärenden har jag inte haft att bedöma, men när de kommer, kommer jag att redovisa hur jag bedömer dem. De kommer att bedömas, som jag sagt här, i den anda som vi anser att vapenexportärendena bör behandlas, nämligen i en restriktiv anda.

Till Sten Tolgfors och Agne Hansson vill jag säga följande om innebörden i restriktiviteten. Jag gav ett exempel på begreppet positivt förhandsbesked, som ju inte finns angivet specifikt i regelverket. När företagen ger sig in i marknadsföring i en del av världen där det finns instabilitet, där politiska förändringar inom stora regioner kan ske mycket snabbt och inflammerade konflikter lätt kan uppstå, tar de risker. Det måste företagen vara medvetna om. Det är viktigt att ha klart för sig att det faktum att man inte har fått ett nej i ett skede till marknadsföring inte innebär att man kan påräkna ett positivt beslut. 85 % av vapenexporten går dess bättre till OECD-länder och länder som har en stor stabilitet och där företagen normalt rimligen kan se att sannolikheten för framtida konflikter inte är särskilt stor. Det är positivt att en så stor del av exporten går till länder med huvudsakligen stabilitet, men även där görs en bedömning från fall till fall.

Det finns givetvis många företag som så att säga på marginalen vill marknadsföra i andra delar av världen. Då måste de räkna med att de inte kan påräkna ett ja enbart därför att de inte fått ett nej, en avrådan, i ett tidigt skede. Man tar risker om man vill satsa på export inom försvarsindustrin. Vårt regelverk utgår från att det i första hand är för det svenska försvarets behov som försvarsproduktion får förekomma. Det är därför som vi har en reglerad vapenexport. Sedan behövs det dessutom en viss annan vapenexport, men det får aldrig bli huvudsaken.

Anf. 21 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag skall vara ännu tydligare. Nej, Vänsterpartiet vill inte ha någon vapenexport till de aktuella länder som vi har talat om på det direkta omedelbara planet. Därutöver vill vi att vapenexporten på sikt totalt skall upphöra. Vi vill dessutom att den svenska vapenproduktionen på sikt skall upphöra helt. Självklart vill vi därmed inte heller ha någon import av vapen till Sverige. Det vore att direkt motverka sina egna syften.

Andra talare här har tagit upp frågan om att lagen har blivit mer restriktiv. Ja, det har jag klart för mig. Den går i rätt riktning, men från Vänsterpartiets synpunkt är det långt ifrån tillräckligt, för det finns alldeles för många luckor. Diskussionen om följdleveranser visar på detta. Jag tror på utrikeshandelsministerns försäkran om att nya leve-

ranser inte är aktuella till de områden som vi har talat om. Det finns en rad andra konfliktområden där det också förekommer export, som Indien, Pakistan, Malaysia, Kina. Det finns många områden där jag skulle önska att man från regeringens sida över huvud taget inte talade om positiva förhandsbesked utan i stället mycket tydligt gav negativa förhandsbesked och talade om att det över huvud taget inte inom över-skådlig tid är påtänkt med export till dessa länder.

Jag tycker inte att vi har fått svar på våra frågor om följdleveranser, inte ens när det gäller de speciella konfliktområdena Indonesien, Turkiet eller Gulfstater som vi har nämnt. Där tycks följdleveranserna kunna få pågå hur länge som helst.

Agne Hansson, och likaså Sten Tolgfors, tog upp frågan om den ökade oro som finns på de orter som har vapenproduktion i dag. Jag förstår självklart den oro som människor som är beroende för sitt arbete av vapenproduktionen känner om den skall läggas ned. Det får stora konsekvenser, Sten Tolgfors. Vänsterpartiet tror inte för ett ögonblick på att det går att göra på kort tid. Det tar lång tid med en omställning, men självklart är det möjligt. Det är möjligt att ersätta produktionen med civil produktion, som människor har glädje av i stället för att användas för att förstöra livet för andra människor. Oron på de här orterna skall ställas i relation till den befogade oro för att förlora livet som människor i Indonesien eller Turkiet som kämpar för mänskliga rättigheter i dag faktiskt utsätts för med hjälp av svenska vapen.

Jag vill avsluta debatten med Mats Hellström med att säga att jag hoppas verkligen att den nya socialdemokratiska regeringen kommer att infria förhoppningarna med en mer restriktiv politik, så att vi får se mindre av det dubbla budskapet från Sverige i världen, att det framför allt är den ljusa bilden av Sverige som manar på att främja mänskliga rättigheter runt om i världen, i stället för att Sverige framstår som ett land som huvudsakligen tänker på egna intressen, nämligen den svenska sysselsättningen och den svenska vapenindustrins intressen.

Anf. 22 JAN JENNEHAG (v):

Fru talman! Självfallet kan inte försvarsindustrin räkna med att affärer med krigsmateriel är något givet. Jag är helt överens med Mats Hellström på den punkten.

Men svaret på mitt tidigare inlägg innebär en klar bekräftelse på mina farhågor. Det noterar jag. Det är bra att det är utsagt, för det rensar diskussionen och ger en klarare utgångspunkt för den fortsatta diskussionen.

Anf. 23 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vet inte riktigt vad det är för farhågor som Jan Jennehag har. Jag har ju tidigare sagt till Eva Zetterberg, och jag säger det igen, att det inte går att dra vare sig positiva eller negativa slutsatser av vad jag har sagt om följdleveranser. Jag drar inga slutsatser om dessa, utan varje följdleverans som blir aktuell kommer att bedömas på sina egna meriter i den situation, i det land och med avseende på den typ av materiel som det kommer att handla om. Det är så det skall bedömas.

Därför går det inte att ha vare sig farhågor eller förhoppningar, utan när frågorna hamnar på mitt bord kommer jag att i varje enskilt fall försöka göra en så grannliga bedömning som jag kan. Det går alltså inte, och det skall inte gå, att i en interpellationsdebatt dra slutsatser när det gäller ärenden som man ännu inte haft att behandla.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1994/95:17 om subsidiaritetsprincipen inom EU

Anf. 24 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s):

Fru talman! Andreas Carlgren har frågat civilministern på vilket sätt hon avser att verka för en förstärkt tillämpning av subsidiaritetsprincipen inom EU samt därmed en ökad decentralisering inom Sverige. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Genom Maastrichtfördraget infördes i Romfördragets artikel 3 b en subsidiaritetsprincip med allmän räckvidd inom EU.

Principen innebär att gemenskapen på de områden där den inte ensam är behörig skall vidta en åtgärd endast om och i den mån som målen för den planerade åtgärden inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås på gemenskapsnivå. Principens allmänna innebörd kan – som Andreas Carlgren anför – sägas vara att beslut skall fattas på så låg nivå som sakfrågans karaktär tillåter.

För att ge vägledning för subsidiaritetsprincipens tillämpning beslöt Europeiska rådet i Edinburgh år 1992 att utfärda vissa riktlinjer. Ambitionen är att begränsa det gemensamma beslutsfattandet till frågor som är gränsöverskridande till sin karaktär eller som inte bör hanteras på nationell nivå.

Subsidiaritetsprincipens tillämpning måste, enligt min mening, analyseras sakområde för sakområde. Vissa områden lämpar sig mer än andra för gemensamma regler. Som exempel kan nämnas den fria rörligheten och miljöområdet. För ett land som Sverige som värnar om miljön kan gemensamma regler vara en styrka gentemot länder som av ekonomiska eller andra skäl önskar bevara sin nationella handlingsfrihet.

EU:s subsidiaritetsprincip reglerar inte medlemsländernas inre förhållanden. Den är alltså inte tillämplig när det gäller fördelningen av uppgifter mellan staten, landstingen och kommunerna i Sverige.

I många frågor som statsmakterna hanterar är det däremot motiverat att i subsidiaritetsprincipens anda eftersträva att besluten fattas så nära medborgarna som möjligt. I själva verket är det så, att den svenska kommunala självstyrelsen med dess långvariga traditioner har främjat decentralisering och lokala beslut. Därför kan, enligt min uppfattning, den svenska modellen tjäna som inspiration för hur subsidiaritetsprincipen kan tillämpas i medlemsländerna. Sveriges agerande i EU bör syfta till att åstadkomma gemensamma beslut som förbättrar medbor-

garnas levnadsvillkor men motverka gemenskapsbeslut på områden som bättre lämpar sig för nationellt eller lokalt självbestämmande.

En sådan strävan kan ses som ett uttryck för subsidiaritetsprincipens allmänna anda, och jag är självfallet beredd att verka för att principen tillämpas när det är lämpligt. Sveriges representanter kommer att få sådana instruktioner eller politiska mandat.

Prot. 1994/95:25
18 november

Svar på interpellationer

Anf. 25 ANDREAS CARLGREN (c):

Fru talman! Jag vill tacka utrikeshandelsministern för svaret. Interpellationen ställdes ursprungligen till civilminister Marita Ulvskog, men det är möjligt att hon har satts litet i karantän för att begrunda den senaste tidens händelse.

Det beslut som svenska folket har fattat är ju ett historiskt beslut. Makten har flyttat utomlands till följd av att internationaliseringen har gått så långt i världen, som vi är en del av. Genom EU-medlemskapet kan vi ju åter erövra möjligheten att påverka de beslut som annars bara skulle fattas utomlands. Därför har både Mats Hellström och jag arbetat väldigt hårt för att Sverige verkligen skulle bli medlem i EU.

Men vi flyttar ju inte in i ett färdigbyggt hus, utan vi kommer att medverka i ett husbygge. Då är frågan hur vi vill att detta europeiska hus skall se ut.

Många är oroliga för ett stort och väldigt unionsbygge, långt ovanför de vanliga medborgarnas huvuden. Vad jag menar är att vi tvärtom skall bygga det europeiska huset så att besluten kommer så nära medborgarna som möjligt, för att säga det enkelt: Inte ett beslut skall flytta i onödan till Bryssel.

Principen subsidiaritet skall inte bara bli något luftigt och fluffigt löfte, dvs. att vi använder oss av ett ord som inte har något riktigt konkret innehåll. Problemet är att Mats Hellström i interpellationssvaret inte heller ger några konkreta besked, utan beskederna är t.ex. att "subsidiaritetsprincipens tillämpning skall analyseras sakområde för sakområde" eller att "vissa områden lämpar sig mer än andra för gemensamma regler".

Det är allvarligt att det inte finns några besked, därför att vi skall ju 1996 vara med och omarbota EU:s grundlagar. Det är ju då vi skall vara med och göra ritningarna för detta husbygge. Jag tror att ritningarna måste göras om en del för att det skall bli ännu tydligare att besluten skall ligga så nära medborgarna som möjligt. Då måste vi i Sverige formulera ståndpunkter för att förstärka det som också brukar kallas närhetsprincipen, så att vi kan öka demokratin och insynen.

Det är viktigt att Sverige gör det snart och inte väntar för länge och att vi ser till att göra detta gemensamt i Sverige, för jag tror att det är värdefullt att vi som svenskar tillsammans bidrar med någonting i Europa. Först då kan vi se till att EU växer på bredden och inte på höjden.

Jag vill beskriva några idéer som jag tror är riktiga.

För det första måste det ännu tydligare slås fast att besluten skall fattas på så låg nivå som möjligt. Subsidiaritetsprincipen måste bli än mer tydligt inskriven i fördragen. Då behöver fördragen, dvs. EU:s grundlagar, få sådana tillägg att de tydligt slår vakt om medlemsländer-

nas särdrag och uttryckligen säger att gemensamma beslut bara får fattas i frågor som medlemsländerna uttryckligen delegerar till EU. Det skulle stärka medlemsländernas ställning i sådana här s.k. kompetensstrider på EU-nivå.

För det andra menar jag att EU inte skall fatta några beslut som strider mot nationellt garanterade fri- och rättigheter. Fördragen borde förändras också på den punkten så att detta blir tydligt inskrivet.

För det tredje är det viktigt att öka öppenheten inom EU. Vi har själva från svensk sida sagt att vi kommer att verka för detta genom att helt enkelt vara öppna och offentliggöra sådant som inte annars skulle offentliggöras. Men vi bör också verka för att offentlighetsprincipen och meddelarfriheten skrivs in i EU:s fördrag.

För det fjärde skulle jag vilja stärka miljögarantin i EU. Den måste betyda att ett land skall få behålla eller få gå före och införa strängare miljöregler än andra länder. Detta borde också ännu tydligare skrivas in i fördragen.

Samtidigt måste vi mycket kraftfullt decentralisera här hemma i Sverige. Det är också ett område där jag saknar besked från utrikeshandelsministern. Vi har ju all möjlighet att flytta makt från staten till regionerna. Utrikeshandelsministern säger att detta inte regleras av EU:s subsidiaritetsprincip, och det är ju bra. Men den svenska regeringen kan ta initiativ, och här i riksdagen kan vi fatta sådana beslut.

Vi kan stärka det kommunala självstyret och verka för att göra det mer möjligt att dela stora kommuner. Jag tror själv att det skulle vara bra för Sverige och för det kommunala självstyret om vi fick ett hundratal nya kommuner.

När vi diskuterar de svenska grundlagarna skulle vi kunna se till att nya områden inte kan flyttas till gemensamma beslut i Bryssel utan att de först har föregåtts av folkomröstning här hemma i Sverige. Då vet vi att bygget på det europeiska huset aldrig kan rusa vidare utan att också ritningarna har godkänts av folket.

Vi har en rad möjligheter, men frågan återstår: Skall Sverige ta konkreta initiativ till att förstärka tillämpningen av subsidiaritetsprincipen inom EU?

Anf. 26 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s):

Fru talman! Först vill jag säga till Andreas Carlgren att slängen i början av hans anförande var tämligen onödig. Jag var här för ett par veckor sedan för att besvara interpellationen. Då var Andreas Carlgren inte här. Det är fullt acceptabelt. Jag besvarade då ett antal andra interpellationer från centerpartister. Men att frågan har skjutits upp till efter folkomröstningen beror faktiskt på interpellanten, inte på regeringen. Så det var litet onödigt med den där slängen.

Det finns i vart fall två sätt att se på subsidiaritetsprincipen. Jag tror att vi delar det ena synsättet, men jag är inte riktigt säker. Det bör vara en allmän riktlinje för ett pragmatiskt förhållningssätt att beslut inte skall fattas onödigt högt upp i systemet. Tvärtom bör besluten föras ner. Ett exempel på att man arbetar i den riktningen är den kommissionsrapport som kom för drygt ett halvår sedan, i slutet av förra året.

Man föreslår att 158 förslag till rättsakter skall dras tillbaka. Man har gjort en inventering av 30 år gamla akter för att se om det verkligen är nödvändigt att fatta beslut så högt upp i systemet och om det inte går att decentralisera besluten. Det är ett väldigt klokt och allmänt riktmärke för hur man skall hantera frågor, tycker jag.

Det finns ett annat synsätt, och det förutsätts också inom EU. Det går ut på att subsidiaritetsprincipen skall ha en legal funktion, dvs. att man med hänvisning till subsidiaritetsprincipen skall kunna föra upp mål till EG-domstolen. Det är en mer problematisk fråga som då också rymmer politiska bedömningar. Frågan om huruvida en minimiregel för miljön skall beslutas lokalt eller av EU är en rent politisk fråga. Det finns även fördelningspolitiska frågor där lokalt beslutsfattande kan innebära att de som har det bra ställt aldrig behöver göra uppoffringar. Fördelningspolitik handlar ju i någon mening om omfördelning av centrala beslut. Om vi har en legalistisk tolkning, skall vi då överlåta till domstolen att göra de politiska ställningstagandena när det gäller vad som är fördelningspolitiskt riktigt? Det anser inte jag, och jag tror inte heller att Andreas Carlgren anser det. Men också det synsättet finns representerat.

I det sammanhanget tyckte jag att Andreas Carlgren var litet oklar just när det gällde miljön. Jag vill ställa frågan till Andreas Carlgren: Anser Andreas Carlgren att subsidiaritetsprincipen bör gälla beträffande miljöfrågorna när det gäller miniminivåer? Jag anser inte det. Jag anser att det är viktigt att alla länder lyfter sina miljöregler, och det kräver gemensamma beslut. Men vi vet att det finns de – i vart fall inom vissa grupper i Storbritannien inom EU – som skulle önska att det inte vore så.

Andreas Carlgren gick igenom ett antal förslag. Ett, och kanske flera av förslagen, tyckte jag lät intressant. Några av förslagen är jag tveksam till mot bakgrund att jag inte vill ha en legalistisk syn på subsidiaritetsprincipen. Det är naturligtvis viktigt att bättre förankra fri- och rättigheterna i EU-systemet. Det är frågor som jag tror kommer att spela en stor roll vid 1996 års regeringskonferens. Det är bra att Andreas Carlgren framställde den här interpellationen. Vi har nu gott om tid att diskutera frågan i Sverige inför 1996 års regeringskonferens. De frågor som Andreas Carlgren av goda skäl har tagit upp är ju sådana som då skall diskuteras.

Vår planering – jag utgår ifrån att det också är andra länders planering – är att Sverige någon gång under hösten 1995 bör ha sina positioner klara. Det är möjligt att det kan bli aktuellt tidigare. Men den arbetsgrupp som formellt skall sätta i gång arbetet kommer att börja arbeta först i juni nästa år, om jag har förstått saken rätt. Det innebär att vi i Sverige har gott om tid att diskutera dessa frågor. Det är viktigt att det finns en öppenhet mellan partierna och att vi i regeringen lyssnar på riksdagens partier. Jag kommer senare i dag att träffa riksdagens EU-delegation, och då kommer jag att säga ungefär samma sak. Det är viktigt att partierna nu tar tid på sig och tänker igenom vilka förslag som man anser vara angelägna att debattera med andra länder i EU för att man skall kunna åstadkomma koalitioner så att vi får ett genomslag.

Prot. 1994/95:25
18 november

Svar på interpellationer

Vi från regeringen vill alltså ha en öppenhet i förhållande till riksdagen. Vi kommer verkligen att lyssna till partiernas ståndpunkter. Jag kommer sedermera att läsa igenom också Andreas Carlgrens inlägg här och ta del av hans förslag. Vi har tid på oss att under den fria debatten lyssna till såväl företrädare för dem som har velat tillstyrka ett EU-medlemskap som företrädare för dem som har sagt nej till EU. Det samma gäller riksdagens partier. Jag hoppas och ser fram emot en intensiv och spännande debatt om vad Sverige skall ha för inriktning när vi närmar oss hösten 1995, då vi skall ta ställning till vad som skall vara vårt bidrag till regeringskonferensen 1996.

Anf. 27 ANDREAS CARLGREN (c):

Fru talman! Jag vill först säga att slängen var politisk och ingenting annat. Jag trodde att det fanns något skäl till att det var utrikeshandelsministern och inte civilministern som svarade på en interpellation som naturligen kunde ha legat på civilministern. Är det så att jag har missat att utrikeshandelsministern var här för att svara på min interpellation, ber jag självfallet gärna om ursäkt. Men jag hade inte blivit informerad.

När det gäller frågan om miljön är det inte alls min tanke att vi skall låta domstolen avgöra när miljöfrågor skall avgöras på en gemensam nivå. Vad jag vill är att vi politiskt skall se till att stärka vår möjlighet att gå före på miljöområdet. Det är bra och viktigt om vi kan höja EU:s miljöribba, men vi skall inte bli hindrade att gå vidare på egen hand. Då uppnår vi målet att vara föredömen inom unionen. Jag har inte trott på dem som vill göra Sverige till ett föredöme utanför unionen. Då skulle ju våra möjligheter att samspela med dem som vi vill vara föredöme för minska. En tanke – det kan säkert finnas fler – återfinns i art. 100 a 3 i Romfördraget, där det sägs: "Kommissionen skall i sina förslag – om hälsa, säkerhet och miljö- samt konsumentskydd utgå från en hög skyddsnivå." Man skulle också kunna tillägga: "– – – samt utforma förslagen så att de inte hindrar någon medlemsstat från att behålla eller införa strängare skyddsåtgärder." Det skulle ge Sverige och andra länder som är progressiva på miljöområdet en starkare ställning.

Det andra jag vill ta upp är principen om suveräniteten och demokratin, som finns beskriven i den ganska tjocka utredning som togs fram innan medlemskapet var beslutat. Där står det på litet torr och tråkig utredningssvenska: "– – – Romfördraget i stor utsträckning, i motsats till subsidiaritetsprincipen, kan sägas handla om att utveckla gemenskapskompetensen i endast en riktning, nämligen fördjupning." Om man talar vanlig svenska betyder det att grundlagarna i EU är sådana att det är lättast eller bara möjligt att flytta beslut uppåt, inte neråt. Jag tycker att det är bra att Mats Hellström säger att regeringen vill vara öppen, men ni borde också ge en politisk signal. Frågan kvarstår alltså: Vill ni när EU:s grundlagar skall göras om 1996 också ta initiativ? I så fall är det dags att formulera de svenska initiativen här i Sverige. Vidare: Vill ni ta initiativ här hemma för att decentralisera makt och

beslut i Sverige? Såvitt jag har hört har Mats Hellström inte alls besvarat den frågan.

Prot. 1994/95:25
18 november

Anf. 28 DAN ERICSSON (kds):

Fru talman! Jag är egentligen här för att delta i nästa interpellationsdebatt, men när jag kommer in i kammaren och hör den här intressanta diskussionen mellan Socialdemokraternas och Centerpartiets företrädare om subsidiaritetsprincipen kan jag inte avhålla mig från att göra ett kort inlägg.

Subsidiaritetsprincipen är ju en kristdemokratisk grundpelare. Den har antagits av de kristdemokratiska partierna i Europa, och de finns också i Europaparlamentet. Den har förstärkts mycket kraftfullt i Maastrichtfördraget. Det gäller att arbeta vidare med detta.

För att klargöra en del missuppfattningar om vad subsidiaritet är skulle jag vilja läsa några korta rader i principprogrammet där man oerhört starkt betonar värdet av subsidiaritet och att man skall driva detta.

Det står där: "Med subsidiaritet menas att makt och ansvar skall utövas på den nivå som bäst uppfyller kraven på solidaritet, effektivitet och medborgarinflytande. Uppgifter som kan utföras på en lägre nivå får inte överlåtas på en högre, men subsidiaritet innebär också att den högre nivån hjälper den lägre när uppgifterna skall fullgöras."

Det är den här dubbla betydelsen som är viktig att poängtera. Man kan egentligen inte försöka översätta detta till närhetsprincip, som Andreas Carlgren gör. Det finns egentligen inget motsvarande svenskt ord för subsidiaritet. Det är viktigt att ha med båda dessa delar och inte bara betona det lokala beslutsfattandet. Det finns också tillfällen då vi har att fatta beslut på en högre nivå, men vi skall vara stödjande för den lägre nivån.

Andreas Carlgren var också inne på en annan punkt när han talade om de mänskliga rättigheterna och respekten för dem. Det ligger i själva principen. Så här står det: "Denna princip bygger på kravet att utformningen av samhället skall äga rum i frihet. Den offentliga makten måste alltså respektera de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, och erkänna de sociala gruppernas autonomi."

Respekten för de mänskliga rättigheterna ligger också i själva principen. Vi får inte begränsa principen till decentraliseringsfrågor eller närhetsfrågor. Den innehåller så mycket mer.

Jag hoppas att vi kommer att få en omfattande svensk debatt kring detta med subsidiaritet så att vi verkligen förstår innebörden av det. Jag inser att det kommer att ta flera år, men principen har så mycket i sin kärna.

Det diskuteras ju också vad detta innebär för de internationella relationerna och för konventioner och sammanslutningar. Då står det så här, och det är målet för EPP som kristdemokraterna heter i Europaparlamentet: "I enlighet med subsidiaritetsprincipen har EPP som mål att skapa respektive stärka redan existerande mellanstatliga och internationella konventioner och sammanslutningar, som tillsammans kan hitta lösningar på de aktuella problemen. – – Subsidiariteten ökar dess-

Svar på interpellationer

utom medvetandet om nödvändigheten av ett äkta internationellt samarbete som bör leda till en allt mer samordnad förvaltning av världssamfundet och mänsklighetens gemensamma arv."

Den här principen är egentligen oerhört maktpåliggande. Jag tycker att den vidgningen av debatten är väsentlig.

Anf. 29 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s):

Svar på interpellationer Fru talman! När det gäller protokollsfrågan vill jag säga till Andreas Carlgren att det inte behöver vara någon politisk släng heller. Det är ganska naturligt att jag besvarar den här typen av interpellationer eftersom jag har ansvaret för EU-samordningen i regeringen. Andreas Carlgren behöver inte dra några speciella politiska slutsatser av detta.

Det är riktigt att Romtraktaten på många punkter skiljer sig från Andreas Carlgrens tolkning av subsidiaritetsprincipen. Romtraktaten uttrycker målet om ett allt tätare förbund. "Ever closer union" heter det på engelska, jag vet inte vad den bästa svenska översättningen är. Tyvärr har vi ju översatt det engelska ordet "union" med union på svenska, vilket jag inte tycker är någon bra översättning. Det har vi debatterat förut i kammaren. Jag tycker att förbund är en naturligare svensk översättning, men nu är det ju som det är.

Detta "ever closer union" eller detta allt fastare förbund är en politisk målsättning om gemenskap. Samtidigt byggdes väl Romtraktaten, som är hela EG:s historia, på mångfald. Det är det som också gör EG spännande. Det är ett av de få försöken i modern historia till ett fast samarbete som bygger på att man respekterar mångfalden. Om EU inte hade klarat den ambitionen hade EU förmodligen spruckit för länge sedan. Det tror jag att vi är överens om.

Dan Ericssons inlägg visar att det finns skäl att varna för att bygga alltför mycket på subsidiaritetsprincipen i en svensk positionsbestämning. Jag sade att jag tycker att den skall tolkas på ett allmänt sätt som pragmatism, enkelhet och liknande.

Dan Ericssons inlägg är alldeles korrekt. Det är inte en närhetsprincip eller decentraliseringsprincip, utan det är en princip som kommer ur katolskt tänkande, om jag har förstått det rätt. Den bygger på att det är decentralisering på låg nivå så länge det fungerar, sedan har nivån ovanför ett ansvar.

Det kan t.ex. gälla socialpolitiken. Om familjen inte fungerar har nivån ovanför, t.ex. kommunala myndigheter eller kyrkor, ett ansvar. Det är en del av subsidiaritetsprincipen som inte alls berörs i Andreas Carlgrens interpellation. Det har blivit så att man i många länder talar om subsidiaritetsprincipen ungefär som Andreas Carlgren och jag har gjort här. Det är i och för sig inget konstigt med det.

Dan Ericssons intressanta inlägg visar att det inte finns skäl att hårdrida på det här begreppet. Vi kan göra de tolkningar som vi anser är viktiga för svensk del.

Den svenska fördelningen av kompetens mellan stat, kommuner, län och landsting berörs inte av subsidiaritetsprincipen. Därför har jag av naturliga skäl inte tagit upp den i interpellationssvaret.

I EU betyder regioner ofta mer än här. De tar fler egna initiativ än vad vi kanske är vana vid i vårt nationalstatssystem. Jag tror att det kommer att bli så också i Sverige, och även mellan Sverige och andra nordiska länder. EU uppmanar ju också till ett gränsregionalt samarbete. Man har särskilda fonder med pengar för detta. Jag tror nog att det kommer att bli så att regioner kommer att ta fler egna initiativ, och det är säkert en positiv utveckling. Jag hoppas att det inte kommer att gå ut över kommunernas lokala självstyre. Jag tror att Andreas Carlgren och jag är överens om det.

Prot. 1994/95:25
18 november

Svar på interpellationer

Anf. 30 ANDREAS CARLGREN (c):

Fru talman! Avsikten med mina frågor har inte varit att vi skall ge oss in på juridiska spetsfundigheter och tolkningsdiskussioner om vad subsidiaritetsprincipen betyder. Min poäng ligger i att i och med att den finns inskriven i det som vi enkelt kan kalla EU:s grundlagar har vi en möjlighet att se till att det husbygge som Sverige nu kommer att vara med om inte blir ett jättelikt unionsbygge på höjden. Vi bör tvärtom utnyttja och förstärka möjligheterna att även flytta beslut neråt.

Det var därför jag frågade om regeringen hade några idéer. Jag får det intrycket att de inte finns ännu. Det är bra att det finns en öppenhet att ta emot idéer från andra. Vi i Centern ställer gärna upp och ger dessa idéer eftersom vi sedan gammalt har drivit decentraliseringsfrågorna.

Detta blir en variant av debatten som har varit inför folkomröstningen om att moderaterna vill in och skapa moderaternas EU och socialdemokraterna vill skapa socialdemokraternas EU. Nu får vi höra av Dan Ericsson att det egentligen är kds EU eftersom det är en kristdemokratisk princip.

Jag har i andra lärda sammanhang hört att man kan koppla detta tillbaka till Aristoteles, till Thomas av Aquino på 1200-talet och till den protestantiske filosofen Althusius på 1500-talet och 1600-talet. Det är många som vill vara med och dela på äran av subsidiaritetsprincipen.

Själv är jag litet mer praktisk. Jag vill helt enkelt få fram en svensk hållning – och inte bara en partipolitisk hållning – där vi säger att vi som svenskar vill göra något i Europa och även gärna vill vara med och ändra på ritningarna till husbygget och se till att det blir annorlunda så att vi får ner besluten närmare medborgarna. Då skall inga beslut i onödan flyttas till Bryssel. Däremot skall vi se till att länderna blir så sammanflätade med varandra att unionen inte enkelt kan falla isär. Det är mycket viktigt. Då kan unionen växa på bredden och inte på höjden. Då blir den en del i visionen av ett skapande av ett decentraliserat Europa, ett Europa där vi lever i fred och där besluten fattas nära människorna.

Jag har i den här debatten gett några idéer för hur det skall vara möjligt. Jag hoppas att regeringen tar vara på möjligheten att göra detta till gemensamma svenska ståndpunkter. Då kan även vi få ett stort inflytande på hur bygget i Europa skall gå vidare.

Anf. 31 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s):

Fru talman! Det är inget fel på att Andreas Carlgren hänvisar till Thomas av Aquino. Vi kanske skulle göra det mer här i riksdagen, vad vet jag.

När det gäller frågan om hur man skall definiera våra mål för subsidiaritetsprincipen innebär det inlägg Andreas Carlgren gör att han sätter fingret på oklarheten. Han säger att vi inte i onödan skall skicka beslut till Bryssel. Det kan vi alla instämma i. Men vad är "i onödan"? Det är här som det partipolitiska, som Andreas Carlgren nyligen avvisade, kommer in.

Vi kommer att ha olika uppfattningar om vad som är i onödan och onödigt, t.ex. när det gäller fördelningspolitiken. En sådan debatt förs ju i dag exempelvis mellan olika grupperingar i Europaparlamentet. Det är bra att de politiska uppfattningarna om fördelningspolitik debatteras.

När det gäller vad som måste omfördelas är det centrala beslut. När det krävs att alla länder måste lyfta sig är det också centrala beslut. Där kommer vi att ha olika meningar. Det har man i dag när det gäller miljöpolitiken mellan de konservativa i Storbritannien och de flesta andra.

Det är inget fel i det. Det är tvärtom så, hoppas jag, som den europeiska unionen skall fungera, med ett något så när vitalt politiskt liv. Men jag är överens med Andreas Carlgren om att när det gäller ramen och regelverket är det bra om vi i Sverige kan komma fram till en gemensam uppfattning.

Andreas Carlgren sade i sitt sista inlägg att man inte i onödan skall bygga alltför höga hus. Det är ganska många i det här landet som har samma uppfattning. Men låt oss ta det år som ligger framför oss för att mer i detalj ordentligt diskutera och ge möjligheter för olika grupper att komma till tals, så att vi kanske någon gång nästa höst kan formulera den svenska positionen i dessa frågor.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1994/95:23 om ekologiskt katastrofbistånd till Ryssland

Anf. 32 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Dan Ericsson har frågat mig om Sverige kan ge ekologiskt katastrofbistånd till Ryssland för sanering av oljeutsläppet vid Usinsk. Han undrar vidare om vi är beredda att erbjuda dels expertis på skadebedömning och oljesanering, dels ekologisk expertis för att utvärdera de långsiktiga miljöeffekterna av oljekatastrofen. Jag önskar att jag hade kunnat svara ja på den frågan, men verkligheten är komplicerad.

De stora utsläppen av olja drabbar inte bara befolkningen utan är också ett allvarligt hot mot det ekologiskt sårbara området i Komi-republiken. Om Ryssland inte lyckas med att sanera det enorma oljespillet finns det en uppenbar och allvarlig risk för att oljan kommer

att föras vidare till det känsliga arktiska ishavet. Trots dumpning av stora mängder radioaktivt och miljöfarligt avfall, är detta hav fortfarande ett rent och fiskrikt hav.

De ekologiska skador som följer på de senaste oljeutsläppen och än mer de potentiella riskerna i Barentsområdet är inte endast en rysk angelägenhet. Konsekvenserna av oljeutsläppen berör även i hög grad grannländerna runt Arktis, och däribland Sverige.

Reformpolitiken i Ryssland har skapat en möjlighet att komma bort från det resursslöseri och den miljöförstöring som karakteriserade planekonomin. Dess värre har Ryssland efter snart tre år av reformer inte kommit så långt på vägen mot en miljömässigt hållbar energiförsörjning, vilket utsläppet i Usinsk visar. Oljeindustrin saknar tillräckliga resurser för underhåll av utrustning, för utvinning och distribution av olja. Utrustningen lämnades i ett förfärande dåligt skick av den kollapsande planekonomin. Huvudanledningen till att resurser för underhåll saknas är att energipriserna fortfarande är reglerade.

Ryssland har tyvärr tackat nej till erbjudanden från flera länder om internationell hjälp, vilket är att beklaga. Bl.a. USA och Kanada har begärt att få sända oberoende expertis till området. Sverige har varit i fortlöpande kontakt med FN:s organ för katastrofhjälp, Joint ENEP/DHA Environment Unit, som är det organ som samordnar internationella miljöskyddsinsatser. Om Ryssland skulle be om hjälp kommer DHA att sända en grupp experter till området.

Hittills har Ryssland inte heller tagit fasta på EU:s erbjudande att sända en grupp på tre personer – varav en svensk – för att bedöma katastrofens omfattning. Frågan om experthjälp har också diskuterats inom ramen för den s.k. Rovaniemiprocessen, Arctic Environment Protection Strategy, som är den grupp av miljöministrar från de åtta arktiska staterna som bildades år 1991. En utvärdering kan beräknas ske inom ramen för arbetsgruppen för förebyggande av, beredskap mot och insatser vid olyckor. Sverige har där ordförandeskapet.

Från rysk sida har man svarat att man har tillräcklig inhemsk kvalificerad teknisk expertis och personella resurser. En rysk regeringskommission med bl.a. representanter från miljö- och katastrofministeriet har kartlagt utsläppens omfattning och de ekologiska konsekvenserna av oljespillet. Upprensningsarbete av vattendrag och land pågår. Reparationen av oljeledningen beräknas vara klar den 1 december 1994.

Från rysk sida varierar uppgifterna om oljespillets omfattning. Enligt en uppgift är oljeutsläppet 14 033 ton, och enligt en annan 60 000 ton. Det är viktigt att de ryska myndigheterna ger tillförlitlig information och visar största möjliga öppenhet i fråga om både katastrofens omfattning och dess konsekvenser på miljön.

Skulle Ryssland begära hjälp med saneringen eller uttrycka en önskan om att få assistans av utländsk expertis för att bedöma skadorna och miljöeffekterna är Sverige självfallet berett att undersöka förutsättningar för att bidra med sådan hjälp. Sverige kommer naturligtvis också att följa upp händelsen i det internationella samarbetet, bl.a. inom arbetet till skydd för Arktis miljö.

Prot. 1994/95:25
18 november

Svar på interpellationer

Anf. 33 DAN ERICSSON (kds):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka bistandsministern för svaret.

Bakgrunden till interpellationen är den miljökatastrof som nu inträffar på grund av oljeutsläppen i Usinsk i Ryssland.

Den förra regeringen arbetade bl.a. med miljöbistånd till våra östliga grannar. Just denna händelse är ett exempel på situationer då det vore helt naturligt för Sverige att göra en insats, inte minst med tanke på den höga kompetens som finns, för att lindra den typ av skador som sker vid ett oljeutsläpp.

Det är därför intressant att se vilken vikt den nya regeringen fäster vid den här typen av insatser. Dess värre får jag här nu intrycket att bistandsministern inte har dessa frågor särskilt högt på sin agenda.

Tyvärr får jag inte heller något egentligt svar på min fråga om bistandsministern ämnar erbjuda Ryssland ekologiskt katastrofbistånd. Nu sade Pierre Schori här visserligen att han önskade att han hade kunnat svara ja på den frågan. Men i verkligheten ges inget svar. I stället får jag en beskrivning av problemen och riskerna i samband med oljekatastrofen.

Av svaret framgår att konsekvenserna av oljeutsläppen i hög grad berör grannländerna runt Arktis. Desto mer anmärkningsvärt är det då att Sverige inte tagit kontakt och erbjudit Ryssland ett ekologiskt katastrofbistånd. Så måste jag läsa svaret, och det bekräftades också nu av ministern. Andra länder har erbjudit hjälp, men inte Sverige.

Det är väl inte bara när det gäller ubåtar, eller den typen av frågor, som man kan begära bilaterala överläggningar med Ryssland, Pierre Schori? När en miljökatastrof nu inträffar i vår närhet – en katastrof som enligt svaret i hög grad berör också vårt närområde – måste man väl reagera och agera? Varför denna brist på handling?

Att USA och Kanada enligt frågesvaret inte kommit till kan ha sin förklaring. Men det är kanske annorlunda med Sverige. Dessutom berör ju detta oss i hög grad. Jag tycker att hela svaret på min interpellation andas passivitet. Har man exempelvis från svensk sida tagit några initiativ för att få det s.k. Barentsrådet att diskutera den här frågan? Rådet består av Ryssland och de nordiska länderna. Även EU finns med i bilden.

Att frågan om experthjälp har diskuterats i Rovaniemiprocessen är väl bra. Men leder det till praktisk handling? Att en utvärdering av olyckan, som det heter, kan beräknas ske i processens särskilda olycksfallsgrupp är också intressant. Men det leder inte heller till någon praktisk handling nu när olyckan pågår.

Av svaret framgår också de osäkra uppgifter som finns om omfattningen av oljeutsläppet. Det nämns några siffror. Det finns också andra uppgifter som pekar på att det kan handla om 300 000 ton olja.

Då räcker det inte med att notera vikten av att de ryska myndigheterna visar öppenhet och, som Pierre Schori nu sade, visar största möjliga öppenhet. Vad är det som skulle vara svårt att få fram i det här sammanhanget? Är det några andra saker som gör att man inte vill ha öppenhet? Det handlar faktiskt om att ställa krav.

Nej, Pierre Schori, det blir bakläxa på det här, som jag ser det. Jag hoppas att ministern nu går hem och aktiverar sig i den här frågan. Det är regeringens ansvar att ta initiativ när ekologiska katastrofer inträffar i vår närhet. Det krävs faktiskt politiskt ledarskap också i dessa frågor. Än så länge saknas det från regeringens sida.

Prot. 1994/95:25
18 november

Svar på interpellationer

Anf. 34 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag måste säga att jag blir förbluffad över den här reaktionen. Det vittnar kanske litet om bristande internationell erfarenhet, inte vet jag.

Det jag har redovisat i mitt svar är att Ryssland även i den här frågan vill ge intryck av att man fortfarande är en stormakt. Man behöver inte internationell hjälp. Man behöver inte internationella råd. Man vill inte ens ha insyn utifrån.

Jag tycker detta är att beklaga, och det sade jag också. Jag understryker mycket tydligt att det här inte bara är en fråga för Ryssland. Den har att göra med vår gemensamma säkerhet. Men vi kan inte slå oss in i deras beslutanderum. Det vi kan säga från riksdagens och från regeringens sida är att vi beklagar den här slutenheten, bristen på ofentlig redovisning.

Nu har de sagt i de samtal och de kontakter vi har haft – Dan Eriksson har fel, vi har inte legat på latsidan – att man kommer att avsluta sina egna undersökningar per den 1 januari. Först då är de beredda att svara på de enträgna frågorna från omvärlden, bl.a. från Sverige om de skulle behöva och vilja ha internationell hjälp.

För det första är realiteten att den här katastrofen, som påverkar den gemensamma säkerheten, angår oss alla.

För det andra är det att djupt beklaga att ryssarna inte visar öppenhet här.

För det tredje är Sverige berett att ha stor handlingsberedskap och god expertis för att gripa in med en gång när ryssarna ger tillstånd. Men vi kan inte tvinga oss på dem. Det borde också Dan Ericsson förstå.

Vår beredskap är oerhört hög. Vår kapacitet är god. Vi vill göra en insats, för det angår oss också. Jag förstår inte varför Dan Ericsson försöker göra sak av den här historien.

Anf. 35 DAN ERICSSON (kds):

Fru talman! Det kanske inte är så svårt att förstå varför man försöker göra sak av detta. Det gäller faktiskt att få till stånd insatser och att aktivera sig även när det gäller ekologiska katastrofer, speciellt när de sker i vår närhet.

Pierre Schori säger att det kan bero på bristande internationell erfarenhet att jag nu ställer de här kraven. Men jag har bara stillsamt frågat om Sverige har erbjudit katastrofbistånd. Av svaret framgår att man inte har det. Då undrar jag på vilken nivå man har tagit kontakt. Varför kan inte ministern själv agera i den här frågan?

Det klagas på den slutenhet som finns. Men då finns det väl anledning att verkligen diskutera på hög nivå varför man har den här slutenheten. Det är, som Pierre Schori säger, inte bara en fråga för Ryssland.

Han förstärker nu vikten av den genom att betona den gemensamma säkerheten. Då finns det väl än större anledning att agera.

Det vore intressant att få veta om det har utvecklats några fler aktiviteter. Jag tog upp frågan om detta har diskuterats i Barentsrådet, om det har tagits några svenska initiativ i det sammanhanget.

Ryssland vill inte ha internationell hjälp och råd, säger Pierre Schori. Det är möjligt att man har den hållningen. Men detta var ju en fråga av så stor vikt, både ekologiskt och nu även säkerhetsmässigt. Då finns det väl anledning att från svensk sida reagera betydligt kraftfullare än man har gjort hittills.

Anf. 36 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Vi har reagerat från första stund då denna olycka ägde rum. Vi har tillsammans med arbetsgruppen inom EU varit på de ryska myndigheterna om detta. Så sent som i förrgår tackade Ryssland på nytt nej till att ta emot den hjälp som erbjöds från EU, där Sverige ingår som en part i arbetsgruppen.

Vi har inte tid att vänta, Dan Ericsson, på att sammankalla Barentsrådet, där även Ryssland ingår. Vi måste agera snabbare. Vi har tillfälle att ta upp den här frågan direkt med den ryske utrikesministern när Lena Hjelm-Wallén besöker Moskva. Men under tiden är vi i daglig kontakt med Europeiska unionen och andra berörda stater, och naturligtvis med ryssarna, om att få en lösning på detta.

Men vi kommer ingen vart om inte ryssarna själva går med på detta. Det är det som Dan Ericsson måste förstå. Vi måste bryta ned den valen. Det pågår alla möjliga försök från alla håll, svenskt och internationellt, för att få dem att försöka inse, som jag sade i mitt svar, att detta inte bara är en rysk angelägenhet.

Anf. 37 DAN ERICSSON (kds):

Fru talman! Pierre Schori redovisar att man får besked gång på gång om att ryssarna inte är intresserade av insatser. Men ännu har jag inte hört någon redovisning av om man på Pierre Schoris nivå har tagit några initiativ. Vad jag förstår har det inte gjorts. Det hänvisas nu till att utrikesministern skall ta upp detta i samtal. Jag vet inte när de kommer att äga rum. Men detta är bråttom.

Jag blir litet förvånad, inte minst med tanke på de ständiga angrepp som förekom i den här kammaren mot den förra regeringen för bristande initiativ beträffande miljön på det internationella området. I varje fråga, i stort sett, tyckte den dåvarande oppositionen att regeringen inte agerade, trots att man agerade i en rad frågor.

Men nu, Pierre Schori, när ni själva har ansvaret och det sker en katastrof precis i vårt närområde handlar ni inte så som ni tidigare efterlyste av den förra regeringen i internationella frågor. Där tycker jag att det finns en stor diskrepans mellan det man säger i opposition och det man gör när man själv har fått regeringsmakten.

Jag efterlyser återigen att Pierre Schori själv engagerar sig i den här frågan och tar upp detta med de ryska myndigheterna.

Anf. 38 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Nu börjar jag och publiken nog inse vad det här handlar om egentligen. Det handlar om att föra en retroaktiv valkampanj, att i bitterhet försöka ta poäng när det gäller en så stor fråga som en miljökatastrof, som berör oss alla.

Jag har redovisat att den svenska regeringen, liksom hela den europeiska unionen, liksom Kanada och USA genom dagliga kontakter försöker påverka de ryska myndigheterna och den ryska regeringen att inse att detta inte bara är en rysk angelägenhet. Jag sade det i mitt svar. Jag beklagar detta.

Jag tycker att president Jeltsin borde kunna visa omvärlden att den oerhörda katastrof som har skett, som är minst lika stor som Exxon Valdez i Alaska, är ett resultat av arvet från tidigare regimer och att man nu måste göra det yttersta med gemensamma ansträngningar för att lösa problemet.

Tyvärr visar man denna omedgörlighet. Man vill inte ens tillåta utländsk insyn. Man har hittills sagt nej till internationell hjälp av den typ som Dan Ericsson efterlyser och som jag också har talat om i mitt svar. Vi är beredda. Så fort det kommer en sådan begäran trycker vi på knappen, och så är det klart.

Jag behöver inte redovisa för Dan Ericsson de dagliga kontakter vi har med ryssarna. Vi kommer att fortsätta internationellt. Låt oss hålla oss till saken: kampen för gemensam säkerhet och att bekämpa miljökatastrofer. För inte en valkampanj i efterhand! Det tycker jag frågan är för stor för.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1994/95:21 om byggandet i Stockholmsregionen

Anf. 39 Statsrådet JÖRGEN ANDERSSON (s):

Fru talman! Kenneth Kvist har frågat mig vad regeringen har för utgångspunkter, förslag och tidsplan för att snabbt få i gång byggandet i Stockholmsregionen och andra regioner där behoven av nya bostäder och annat byggande är överhängande.

Bakgrunden till frågan är den kraftiga tillbakagång som byggandet drabbats av och som starkt bidragit till arbetslösheten. Den låga nivån på byggandet bäddar enligt interpellanten också för en svår bostadsbrist inom några få år.

Regeringen delar uppfattningen att byggandet genom den tidigare borgerliga majoritetens politik har trängts tillbaka på ett sätt som ger starka farhågor för framtiden. Sverige är inte färdigbyggt, och vi kommer att behöva en stark och utvecklingskraftig byggsektor allt framgent.

En förutsättning för att vi skall kunna upprätthålla och utveckla välfärden är att investeringarna ökar och att Sveriges produktionsförmåga höjs varaktigt. Investeringsuppgången måste åstadkommas i första hand

Prot. 1994/95:25

18 november

Svar på interpellationer

inom näringslivet. Den nya socialdemokratiska regeringen har tidigare denna månad för riksdagen lagt fram en politik för tillväxt, sysselsättning och välfärd. Där förordas att betydande resurser omfördelas för att öka byggandet:

Halva byggkostnaden för näringslivets investeringar i mark och byggnader under tiden från november 1994 till maj 1996 föreslås få skrivas av direkt. Det sänker kraftigt kapitalkostnaderna under de inledande åren och beräknas leda till omkring 18 000 nya årsarbeten under nästa år.

Sammanlagt drygt 4,7 miljarder kronor föreslås i ökat statligt stöd för att förbättra vägar, järnvägar, skolor och bostäder samt för investeringar i anläggningar och byggnader inom miljö- och kulturområdet. Den stimulans det ökade statliga stödet ger inom dessa områden beräknas leda till ytterligare mer än 30 000 nya arbetstillfällen på årsbasis.

Tillsammans leder dessa åtgärder således till att uppmot 50 000 nya byggarbeten och därtill knutna arbeten säkras under nästa år inom i första hand de orter och regioner där behoven av fortsatt bostadsbyggande och annat byggande framdeles kommer att vara störst.

Regeringen har inte nu föreslagit något nytt tillfälligt stöd för att öka nybyggandet av bostäder. Det hänger samman med de långsiktiga svårigheterna att förränta nya bostäder under de förutsättningar som gäller i dag. Höga produktionskostnader, höga realräntor och ett instabilt subventionssystem med låg trovärdighet gör att problemen i dag i första hand handlar om hur de byggda bostäderna skall kunna användas av dem som behöver dem, och först därefter om hur vi skall få någon att bygga nytt. Vi kan inte – innan dessa frågor är lösta – som tidigare ge tillfälliga stimulanser för att öka bostadsbyggandet under lågkonjunktur. Det skulle nämligen redan på ganska kort sikt leda till att vi lämnade åt de boende att ensamma betala av arbetslöshetens kostnader. Det är inte rimligt.

Vi måste snabbt diskutera de centrala målen för bostadspolitiken och hur bostadspolitikens instrument skall förnyas för att säkra den framtida välfärden i boendet. Bland det viktigaste är att de politiskt beslutade regler som styr boendet blir så hållbara och stabila att de olika aktörer som påverkar boendets villkor kan utgå från att dessa regler kommer att bestå. Det fanns tidigare en hög grad av samstämmighet om huvudlinjerna i bostadspolitiken mellan flertalet av de partier som nu ingår i riksdagen. Jag räknar med att denna samsyn nu skall uppstå på nytt och också kunna fördjupas i ljuset av de erfarenheter vi alla gjort av de senaste årens förändringar. Jag avser därför att inbjuda dessa partier att delta i detta arbete – som måste utföras skyndsamt – och kommer inom kort att återkomma till dem i frågan.

För mig är det självklart att bostadspolitikens uppgift fortsatt är att trygga alla människors behov av en god bostad och en trevlig och trygg närmiljö. Vi vet alla att det kommer att bli nödvändigt att de boende själva bär en större del av kostnaderna än tidigare, men för bostadspolitiken är uppgiften att se till att kostnaderna fördelas rättvist, att finansiering och byggande sker på ett kostnadseffektivt sätt och att spekulera-

tiva inslag motverkas, så att vi får en reell valfrihet för alla och inte bara för de resursstarka – en valfrihet utan segregation.

Det är detta som är statens ansvar. Kan vi lösa denna uppgift, kommer kommunerna att ha de instrument som är nödvändiga för att de skall kunna fullgöra sina uppgifter inom bostadsförsörjningen.

Men det finns ytterligare en nödvändig förutsättning – att den ekonomiska utvecklingen åter går åt rätt håll. Viktigast av allt är att räntekostnaderna i bostadsbyggandet går ner. Det ställer krav på en hård – men rättvis – budgetpolitik, men också på byggare och långivare. Detta är för stunden regeringens viktigaste uppdrag.

När förhållandena förbättras, är det i Stockholmsregionen och övriga tillväxtorter som de ekonomiska förutsättningarna för ett fortsatt bostadsbyggande först kommer att uppstå. Av mina kontakter med politikerna i dessa kommuner vet jag att de står redo att i det läget snabbt och effektivt ta vara på de nya förutsättningarna och se till att allt som kan byggas också blir byggt. Finns det då något ytterligare som regeringen kan göra för att underlätta genomförandet, kommer vi att vara mycket lyhörda för sådana önskemål.

Anf. 40 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Jag tackar statsrådet Andersson för svaret på min interpellation.

Den uppgiften som en ny majoritet i riksdagen står inför är att vända den utveckling som i grunden skapades av krisen men som accentuerades och förvärrades av den borgerliga regeringspolitiken.

Under sin regeringsperiod lyckades de borgerliga försämla på snart sagt alla områden inom bostadspolitik. De försämrade kommunernas möjligheter till god stadsplanering och de minskade bidragen till nyproduktion av bostäder, vilket ledde till det kraftigaste raset i byggan- det sedan 30-talets kris.

Resultatet har blivit en katastrofal nedgång i antalet byggnadsarbeten – en utslagning inom en viktig yrkeskår som kan komma att bli ett mycket allvarligt problem när byggkonjunkturerna åter vänder uppåt. Det här har också lett till att vi åter hotas av en akut bostadsbrist, inte minst i Stockholmsregionen.

I statsrådets svar finns många positiva inslag. Jag är överens med honom om att vi måste skaffa hållbara regler inom boendet som kan ge en stabil grund för bostadspolitik. Det finns också inslag i statsrådets svar som antyder, vilket vi säkert också skulle kunna vara överens om, att det skall bli en social bostadspolitik.

Det finns positiva inslag även i den ekonomiska proposition som statsrådet hänvisar till, som ökar sysselsättningen något inom byggnadsområdet. Beräkningar som gjorts av byggfacket visar, något högt räknat, att ca 10 000 byggnadsarbetare kan få jobb genom dessa insatser och ytterligare knappt 30 000 personer i andra sektorer. Det är gott – men otillräckligt. Framför allt saknas där konkreta insatser för att på kort sikt öka bostadsbyggandet.

Bostadssituationen i Stockholmsområdet – och det är ju framför allt den min interpellation handlar om – håller på att bli alltmer prekär. Vi

Prot. 1994/95:25
18 november

Svar på interpellationer

är på väg mot en oroande gettoisering och ökad segregation. Men vi är också åter på väg mot en ny period av akut bostadsbrist. De lediga lägenheterna i Stockholms kommun utgör 0,9 % av bostadsbeståndet och 1,5 % i länet som helhet. Behovet brukar anges till 2 %, för att man skall klara normala omflyttningar som människor gör.

Bostadsbristen är alltså redan här, och byggandet är katastrofalt lågt. Vi vet att bostadsbrist leder till ökade sociala klyftor. Den leder också till den ökande spekulatation som vi, vilket framgår av interpellationssvaret, är överens om att bekämpa, och den leder till att tendenserna till segregation skärps.

De mänskliga och sociala problem som kommer att öka härigenom åstadkommer oerhörda skador i livet för enskilda, för många familjer och också för samhället.

Därför är det nödvändigt att ge bostadsbyggandet en extra stimulans i detta läge. Vi vet att bostadsbyggande är bra för ekonomin. Ett skapat byggjobb leder till tre ytterligare jobb. I en sektor som har en sådan positiv multiplikator, som det brukade heta tidigare i den nationalekonomiska litteraturen, finns det alltid en stor samhällsekonomisk vinst att hämta av investeringsstimulanser.

Med en hög arbetslöshet till stora kostnader borde en satsning inom detta område vara självklar. Men regeringen tycks tveka. Tror ni inte längre på att bostadsbyggandet skapar arbete på ett sådant positivt sätt?

Nybyggandet av bostäder har minskat och fortsätter att minska, inte minst i Stockholmsområdet. Där behövs ett tillfälligt stöd. I januari föreslog Socialdemokraterna ett 10-procentigt stöd till nyproduktion av bostäder. Vänsterpartiet ansåg då att det krävdes något mer, men skulle givetvis acceptera att Socialdemokraterna stod fast vid det förslag man då hade. Det finns alltså en majoritet för att genomföra ett ökat stöd till bostadsbyggandet och få fart på verksamheten. Verkligheten har ju inte förändrats.

Fru talman! Jag tycker alltså att delar av statsrådets svar innehåller mycket positiva inslag när det gäller bostadspolitiken i allmänhet. Men jag tycker att den passivitet svaret trots detta andas när det gäller interpellationens kärnfråga – bostadsbyggandet i Stockholmsregionen – är något oroväckande. Jag nödgas tolka det så, att regeringen för dagen inte tycks ha några konkreta förslag för att snabbt få till stånd ett ökat bostadsbyggande i Stockholmsregionen och andra regioner där bostadsbrist hotar. Jag vill uppmana statsrådet att ta sig en ny funderare och återkomma med sådana förslag.

Anf. 41 Statsrådet JÖRGEN ANDERSSON (s):

Fru talman! Kenneth Kvist och jag är överens om det mesta. Som gammal byggnadsarbetare vet jag vad det betyder för Sverige och för sysselsättningsaktiviteterna att man håller uppe byggandet.

Det är därför regeringen lägger fram förslag om så vittgående stimulanser i den ekonomisk-politiska propositionen. Vi vill få i gång byggverksamheten när det gäller kulturområdet, miljöområdet och underhåll av vägar och järnvägar. Vi har också anslagit 1,5 miljarder

för ROT-insatser på lägenhetssidan. Regelverket håller nu på att skrivas.

Bekymret när det gäller nyproduktion av bostäder är ju att ett vittgående investeringsbidrag enligt vår och även branschens bedömning inte skulle vara tillräckligt stimulerande för att bostadsbyggandet skulle sättas i gång. Det beror på de höga realräntor vi har i dag. Den enkla orsaken är att man inte kan räkna hem kalkylerna. Därmed har ingen råd att bo där.

Jag delar Kenneth Kvists uppfattning om att det är nödvändigt att få i gång bostadsproduktionen. I år färdigställs endast 9 000 lägenheter. Det bästa medlet för detta är ett föra en ekonomisk politik som gör att räntorna kommer ned. Vi måste ha ned räntorna rätt rejält för att få i gång bostadsbyggandet. Under den tid det tar måste vi övervintra med stimulanser av ROT-verksamhet och annat.

Jag kan citera ur Byggtreprenörernas konjunkturbedömning: "För den tid vi någorlunda kan överblicka förefaller det som om vi befinner oss i en gryende inledning av en återhämtning inom byggindustrin, samtidigt som den allmänna konjunkturen befinner sig i en klar uppgång. Det bör leda till att efterfrågan på bostäder kan ta fart under 1996. Därmed skulle tidigareläggningar under 1995 kunna växlas över till en ökad produktion av bostäder räknat från 1996."

Det är precis det som är regeringens utgångspunkt. Vi skall hålla i gång byggsektorn till dess att den ekonomiska politiken får bärkraft och räntorna sjunker, och då skall vi växla över till att få i gång bostadsproduktionen.

AMS prognoser kom häromdagen. Arbetsmarknadsstyrelsen har också räknat ut att det pågår en kraftig återhämtning. AMS förespår 35 000–45 000 nya byggjobb fram till år 1996, varav hälften tillkommer redan under 1995. AMS befarar att det kan bli brist på arbetskraft inom vissa yrkesgrupper inom byggindustrin under 1996 och 1997.

Kenneth Kvist och jag har säkert samma utgångspunkter när det gäller hur viktigt byggandet är och hur viktig bostadspolitiken är. Vi skiljer oss åt litet grand när det gäller vilken politik vi skall föra för att få i gång nyproduktionen.

Det är tyvärr på det viset, Kenneth Kvist, att de bekymmer som statsfinanserna befinner sig i begränsar möjligheterna att subventionera nyproduktionen. Därför måste vi ta sikte på att styra den ekonomiska politiken så att vi får ned räntorna. Då får vi också i gång bostadsproduktionen. Jag delar Kenneth Kvists uppfattning om att det är nödvändigt.

Anf. 42 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Vänsterpartiet delar bekymren för statsfinanserna. Vi har också medverkat och kommer att medverka till genomförandet av den första ekonomiska propositionen. Det är viktigt.

Men för att få ordning på statsfinanserna är faktiskt ett ökat byggande av bostäder en god hjälp. Vi är ju överens om att ett byggnadsarbete leder till tre andra arbeten. Ett byggnadsarbete skulle, om det så

Prot. 1994/95:25
18 november

Svar på interpellationer

t.o.m. vore helfinansierat av staten, ge vinst för samhället. Därför är en subvention av byggandet i just detta konjunkturläge egentligen bra.

Det märkliga är ju att Socialdemokraterna för tio månader sedan ställde krav på en 10-procentig byggstimulans. Så mycket har inte hänt på tio månader.

Vi har litet olika uppgifter. Jag skall inte söka sak om det, för även Byggtreprenörerna är en bra källa. Jag läste ett papper som lämnats ut från Byggfackets utredningsavdelning. Där står det att man hoppas att regeringen dammar av detta krav snarast för att få fart på byggandet i Stockholmsområdet.

På litet sikt är man inom Stockholmsområdet beredd att satsa be-
lopp i 20-miljardersklassen på nya motorvägsprojekt, som dessutom en
bred folklig opinion är helt emot av berättigade miljöskäl. Men man är
uppenbarligen inte beredd att satsa en extra krona på att stimulera bo-
stadsbyggandet – åtminstone inte för tillfället – vilket en bred folklig
opinion säkert inser är helt nödvändigt.

Vi är överens om mycket. Jag tror att en kommunikation mellan vå-
ra partier gör att vi kan utveckla och återupprätta en socialt anständig
bostadspolitik i landet. Men jag tror också att det är nödvändigt att vi
på kort sikt ser till att vända denna katastrofala nedgång i byggandet –
inte minst i en storstadsregion som Stockholm.

Anf. 43 Statsrådet JÖRGEN ANDERSSON (s):

Fru talman! Jag vill heller inte söka sak i denna fråga, för jag tror
att det är väldigt angeläget att vi framöver får en bred parlamentarisk
enighet kring byggandet och bostadspolitiken. Vi kommer från rege-
ringens sida att söka en sådan enighet. Långsiktighet i dessa frågor är
av väsentlig betydelse för många aktörer inom branschen.

Det som har hänt på tio månader, Kenneth Kvist, är att vi i stället
för prognoser från den tidigare regeringen om ett budgetunderskott på
150 miljarder har sett att underskottet i verkligheten är 200 miljarder.
Vår uppläggning är då att föra en sådan politik att vi trycker ned rän-
torna så att de nästa höst ligger på nivåer som gör det möjligt att möta
den efterfrågan av bostäder som kommer att finnas. Då kommer bo-
stadsbyggandet i gång.

Intill dess att den politiken har fått genomslagskraft måste vi göra
allt för att övervintra. Då sätter vi in stimulansåtgärder för att hålla
uppe byggandet. Detta är vår politik. Om vi kan enas om den tror jag
att vi har goda förutsättningar att få fart på byggandet, vilket vi båda
önskar. Jag delar helt uppfattningen att byggandet spelar en stor roll för
att förhindra den tudelning av ekonomin som vi i dag lider så mycket
av i vårt land.

Anf. 44 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Jag hoppas att det finns anledning att återkomma i des-
sa frågor och att inleda ett samarbete för att utveckla bostadspolitiken
och få i gång bostadsbyggandet.

Jag vill ändå åter slå fast att i detta statsfinansiella läge är ett ökat
bostadsbyggande viktigt för att minska budgetunderskottet. Jag ser inte

detta som ett problem. Det är positivt att få ned budgetunderskottet, eftersom bostadsbyggande är en verksamhet med så kraftig multiplikatoreffekt. Det leder till en mängd andra arbeten. Olof Palme målade på sin tid ut detta mycket pedagogiskt och tydligt. Han talade t.o.m. om att gardinfabrikerna får mera att göra när det byggs fler bostäder. Detta resonemang håller faktiskt streck än i dag.

Vi är nog överens i grunden. Det är väl bara när det gäller tempot som vi i dag har olika meningar. Det finns anledning till ett konstruktivt samarbete mellan våra partier.

Anf. 45 Statsrådet JÖRGEN ANDERSSON (s):

Fru talman! Vi är helt överens, Kenneth Kvist, och det gläder mig. Det kan bilda en grund för en bred uppslutning kring en kommande bostadspolitik.

Jag hoppas också att vi är överens om att det är nödvändigt att få ned räntorna i detta land.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motioner

1994/95:Sk3 – Sk11 till skatteutskottet

1994/95:So2 – So4 till socialutskottet

7 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Förslag

1994/95:TK1 Skrivelse från talmanskonferensen med överlämnande av förslag angående en nämnd i riksdagen för Europeiska unionen m.m.

Motioner

med anledning av prop. 1994/95:55 Försäljningsskatten på motorfordon

1994/95:Sk12 av Rolf Kenneryd m.fl. (c)

1994/95:Sk13 av Jan Sandberg (m)

1994/95:Sk14 av Liselotte Wågö (m)

1994/95:Sk15 av Holger Gustafsson (kds)

med anledning av prop. 1994/95:56 Nya lagar om tobaksskatt och alkoholskatt, m.m.

1994/95:Sk16 av Leif Carlson och Agne Hansson (m, c)

1994/95:Sk17 av Tom Heyman (m)

1994/95:Sk18 av Per Stenmarck (m)

Prot. 1994/95:25

18 november

Svar på interpellationer

med anledning av prop. 1994/95:72 Omprövning av beslutet om avreglering av järnvägstrafiken
1994/95:T2 av Rose-Marie Frebran m.fl. (kds, c, fp)
1994/95:T3 av Göran Hägglund m.fl. (kds, m, c, fp)

med anledning av prop. 1994/95:73 Köp av interregional persontrafik på järnväg m.m.
1994/95:T4 av Lennart Fremling (fp)
1994/95:T5 av Maud Björnemalm m.fl.
1994/95:T6 av Owe Hellberg (v)
1994/95:T7 av Karl-Erik Persson m.fl. (v)
1994/95:T8 av Lisbeth Staaf-Igelström m.fl. (s)
1994/95:T9 av Kjell Ericsson (c)
1994/95:T10 av Ragnhild Pohanka m.fl. (mp)
1994/95:T11 av Barbro Hietala Nordlund m.fl. (s)
1994/95:T12 av Ulf Björklund (kds)
1994/95:T13 av Birgitta Hambræus och Karin Starrin (c)
1994/95:T14 av Wiggo Komstedt m.fl. (m)

med anledning av prop. 1994/95:76 Förändring av vissa arbetsrättsliga regler
1994/95:A1 av Gudrun Schyman m.fl. (v)
1994/95:A2 av Per-Ola Eriksson m.fl. (c, m, fp, kds)

med anledning av prop. 1994/95:85 Betyg i det obligatoriska skolväsendet
1994/95:Ub7 av Margitta Edgren och Conny Sandholm (fp)
1994/95:Ub8 av Britt-Marie Danestig-Olofsson m.fl. (v)
1994/95:Ub9 av Kia Andreasson m.fl. (mp)
1994/95:Ub10 av Lars Tobisson m.fl. (m, c, fp, kds)
1994/95:Ub11 av Andreas Carlgren m.fl. (c)
1994/95:Ub12 av Inger Davidson och Tuve Skånberg (kds)

Konstitutionsutskottets betänkanden
1994/95:KU8 Grundlagsreglering av utlandssvenskarnas rösträtt (vilande beslut m.m.)
1994/95:KU9 Grundlagsändringar inför ett svenskt medlemskap i Europeiska unionen (vilande grundlagsbeslut)

Lagutskottets betänkanden
1994/95:LU2 Ideella föreningar, franchising och godtrosförvärv
1994/95:LU3 Förmynderskapslagstiftningen

Utrikesutskottets betänkanden
1994/95:UU1 Krigsmaterielexport
1994/95:UU3 Nordiskt samarbete

Socialförsäkringsutskottets betänkande
1994/95:SfU4 Stimulansbidrag till kommuner

Jordbruksutskottets betänkanden
1994/95:JoU2 Vatten- och luftvård m.m
1994/95:JoU4 Insatser på miljöområdet till Central- och Östeuropa

Näringsutskottets betänkande
1994/95:NU1 Redogörelse för avregleringsarbetet

8 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställdes

den 17 november

1994/95:27 av *Sten Andersson* (m) till finansministern om totalisatorskatten:

Interpellationen redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 22 november.

9 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställdes

den 17 november

1994/95:136 av *Sven-Åke Nygårds* (s) till kommunikationsministern om Arlandabanan

1994/95:137 av *Lennart Nilsson* (s) till kommunikationsministern om utbyggnad av väg E6 genom Bohuslän

1994/95:138 av *Conny Sandholm* (fp) till näringsministern om bolagsbildningen till följd av elmarknadens avreglering

1994/95:139 av *Anders Svärd* (c) till försvarsministern om användningen av antipersonella minor

1994/95:140 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Leif Blomberg om samarbetet med FN:s flyktingkommissariat

1994/95:141 av *Bengt Silfverstrand* (s) till justitieministern om friköp av historiska arrenden

1994/95:142 av *Inger René* (m) till justitieministern om kriminalisering av barnpornografi

den 18 november

1994/95:143 av *Chatrine Pålsson* (kds) till statsrådet Anna Hedborg om flerbarnstillägget

1994/95:144 av *Göthe Knutson* (m) till kommunikationsministern om bilregistren

1994/95:145 av *Erling Bager* (fp) till statsrådet Pierre Schori om uppbyggnadsarbetet i Gaza

1994/95:146 av *Pär Nuder* (s) till arbetsmarknadsministern om skärgårdarna

1994/95:147 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Leif Blomberg om de kurdiska flyktingarna i Estland

1994/95:148 av *Per Lager* (mp) till miljöministern om Kynnefjäll och högaktivt kärnbränsleavfall

1994/95:149 av *Dan Ericsson* (kds) till arbetsmarknadsministern om ändringar i arbetslöshetsersättningen

1994/95:150 av *Sivert Carlsson* (c) till kulturministern om åtgärder mot underhållningsvåldet

1994/95:151 av *Mats Odell* (kds) till kommunikationsministern om byggandet av motorvägar

1994/95:152 av *Rose-Marie Frebran* (kds) till utbildningsministern om högskoleplatser för distansstudier

1994/95:153 av *Per Lager* (mp) till utbildningsministern om Waldorfseminariet i Kungälv

1994/95:154 av *Eva Eriksson* (fp) till miljöministern om miljöpolitiken

1994/95:155 av *Per Lager* (mp) till finansministern om yrkesfiskarnas avdrag för ökade levnadsomkostnader

1994/95:156 av *Chatrine Pålsson* (kds) till jordbruksministern om avbytartjänsten

1994/95:157 av *Dan Ericsson* (kds) till jordbruksministern om miljöpolitiken

Frågorna redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 22 november.

10 § Kammaren åtskildes kl. 11.23.

Förhandlingarna leddes av andre vice talmannen från sammanträdet
början t.o.m. 4 § anf. 37 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

1 § Svar på interpellation 1994/95:19 om onödiga företagskonkurser.....	1
Anf. 1 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):.....	1
Anf. 2 AGNE HANSSON (c):	2
Anf. 3 SYLVIA LINDGREN (s):.....	3
Anf. 4 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):.....	3
Anf. 5 AGNE HANSSON (c):	4
Anf. 6 SYLVIA LINDGREN (s):.....	5
Anf. 7 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):.....	5
Anf. 8 AGNE HANSSON (c):	6
Anf. 9 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):.....	6
2 § Svar på interpellation 1994/95:3 och frågorna 1994/95:90 och 91 om vapenexporten, m.m.	6
Anf. 10 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s):	6
Anf. 11 EVA ZETTERBERG (v):	7
Anf. 12 JAN JENNEHAG (v):	9
Anf. 13 AGNE HANSSON (c):	10
Anf. 14 STEN TOLGFORS (m):	10
Anf. 15 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s):	12
Anf. 16 EVA ZETTERBERG (v):	14
Anf. 17 AGNE HANSSON (c):	15
Anf. 18 JAN JENNEHAG (v):	15
Anf. 19 STEN TOLGFORS (m):	16
Anf. 20 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s):	17
Anf. 21 EVA ZETTERBERG (v):	18
Anf. 22 JAN JENNEHAG (v):	19
Anf. 23 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s):	19
3 § Svar på interpellation 1994/95:17 om subsidiaritetsprincipen inom EU	20
Anf. 24 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s):	20
Anf. 25 ANDREAS CARLGREN (c):	21
Anf. 26 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s):	22
Anf. 27 ANDREAS CARLGREN (c):	24
Anf. 28 DAN ERICSSON (kds):.....	25
Anf. 29 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s):	26
Anf. 30 ANDREAS CARLGREN (c):	27
Anf. 31 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s):	28
4 § Svar på interpellation 1994/95:23 om ekologiskt katastrofbistånd till Ryssland	28
Anf. 32 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):.....	28
Anf. 33 DAN ERICSSON (kds):.....	30
Anf. 34 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):.....	31
Anf. 35 DAN ERICSSON (kds):.....	31

Anf. 36 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):	32
Anf. 37 DAN ERICSSON (kds):	32
Anf. 38 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):	33
5 § Svar på interpellation 1994/95:21 om byggandet i Stockholmsregionen	33
Anf. 39 Statsrådet JÖRGEN ANDERSSON (s):	33
Anf. 40 KENNETH KVIST (v):	35
Anf. 41 Statsrådet JÖRGEN ANDERSSON (s):	36
Anf. 42 KENNETH KVIST (v):	37
Anf. 43 Statsrådet JÖRGEN ANDERSSON (s):	38
Anf. 44 KENNETH KVIST (v):	38
Anf. 45 Statsrådet JÖRGEN ANDERSSON (s):	39
6 § Hänvisning av ärenden till utskott.....	39
7 § Bordläggning	39
8 § Anmälan om interpellation.....	41
1994/95:27 av Sten Andersson (m) till finansministern om totalisatorskatten:.....	41
9 § Anmälan om frågor.....	41
1994/95:136 av Sven-Åke Nygårds (s) till kommunikationsministern om Arlandabanan.....	41
1994/95:137 av Lennart Nilsson (s) till kommunikationsministern om utbyggnad av väg E6 genom Bohuslän	41
1994/95:138 av Conny Sandholm (fp) till näringsministern om bolagsbildningen till följd av elmarknadens avreglering.....	41
1994/95:139 av Anders Svärd (c) till försvarsministern om användningen av antipersonella minor.....	41
1994/95:140 av Ulla Hoffmann (v) till statsrådet Leif Blomberg om samarbetet med FN:s flyktingkommissariat	41
1994/95:141 av Bengt Silfverstrand (s) till justitieministern om friköp av historiska arrenden.....	41
1994/95:142 av Inger René (m) till justitieministern om kriminalisering av barnpornografi	41
1994/95:143 av Chatrine Pålsson (kds) till statsrådet Anna Hedborg om flerbarnstillägget.....	41
1994/95:144 av Göthe Knutson (m) till kommunikationsministern om bilregistren	41
1994/95:145 av Erling Bager (fp) till statsrådet Pierre Schori om uppbyggnadsarbetet i Gaza	42
1994/95:146 av Pär Nuder (s) till arbetsmarknadsministern om skärgårdarna.....	42
1994/95:147 av Ulla Hoffmann (v) till statsrådet Leif Blomberg om de kurdiska flyktingarna i Estland.....	42
1994/95:148 av Per Lager (mp) till miljöministern om Kynnefjäll och högaktivt kärnbränsleavfall	42

1994/95:149 av <i>Dan Ericsson</i> (kds) till arbetsmarknadsministern om ändringar i arbetslöshetsersättningen.....	42
1994/95:150 av <i>Sivert Carlsson</i> (c) till kulturministern om åtgärder mot underhållningsvåldet.....	42
1994/95:151 av <i>Mats Odell</i> (kds) till kommunikationsministern om byggandet av motorvägar.....	42
1994/95:152 av <i>Rose-Marie Frebran</i> (kds) till utbildningsministern om högskoleplatser för distansstudier.....	42
1994/95:153 av <i>Per Lager</i> (mp) till utbildningsministern om Waldorfseminariet i Kungälv	42
1994/95:154 av <i>Eva Eriksson</i> (fp) till miljöministern om miljöpolitiken.....	42
1994/95:155 av <i>Per Lager</i> (mp) till finansministern om yrkesfiskarnas avdrag för ökade levnadsomkostnader	42
1994/95:156 av <i>Chatrine Pålsson</i> (kds) till jordbruksministern om avbytartjänsten.....	42
1994/95:157 av <i>Dan Ericsson</i> (kds) till jordbruksministern om miljöpolitiken	42
10 § Kammaren åtskildes kl. 11.23.....	42

Prot. 1994/95:25
18 november

Svar på interpellationer

